

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Studijní program: 6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor: Pojišťovnictví

Důchodové pojištění vs. penzijní připojištění se státním příspěvkem

Pension Insurance vs. Supplementary Pension Insurance with State Contribution

DP-PO-KPO-2006 18

LUCIE TRAKALOVÁ

Vedoucí práce: Ing. Markéta Paulasová, Ph.D. (Kooprativa, pojišťovna, a.s., Liberec)

Konzultant: Ing. Radim Dohnal (RM-S FINANCE, s.r.o., Praha)

Počet stran: 84 Počet příloh: 1

12. květen 2006

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména §60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 5.května 2006

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce Ing. Markétě Paulasové, Ph.D. a konzultantovi Ing. Radimu Dohnalovi za poskytování metodických rad, materiálů, za jejich ochotu a čas věnovaný zpracování mé diplomové práce.

Resumé

Důchodové pojištění a penzijní připojištění se státním příspěvkem jsou dva možné způsoby jak si spořit na stáří. Moje diplomová práce je především věnována specifikaci těchto produktů jako možnosti zabezpečení na stáří. Nejdříve popisuji důchodové pojištění jako součást životního pojištění, dále důchodové pojištění jako celek a dále je čtenář seznámen celkově s penzijním připojištěním se státním příspěvkem. V další části své práce uvádím porovnání těchto dvou produktů a hlavní rozdíly mezi nimi. Nakonec znázorňuji na konkrétním početním příkladě, který z těchto dvou produktů je pro účastníka (pojistníka) výhodnější z hlediska výše obdržené penze.

Summary

Pension insurance and supplementary pension insurance with state contribution are two possible ways how to earn money for old age. My diploma paper is dedicated especially to the specification of these products as of means of pension security. First of all I describe the pension insurance as a part of life insurance, then pension insurance as a whole and then I acquaint the reader with supplementary pension insurance with state contribution as a whole. In next part of my diploma paper I mention comparison of these two products and the main differences between them. At the end I use a specific numerical example to demonstrate which product is better for a participant as to the amount of rent received.

Klíčová slova

důchodové pojištění

pension insurance

penzijní připojištění se státním příspěvkem

supplementary pension insurance with state contribution

penzijní fond

pension fund

pojišťovna

insurance company

Seznam použitých zkratek a symbolů

%	procento
§	paragraf
aj.	a jiné
APFČR	Asociace penzijních fondů České republiky
apod.	a podobně
a.s.	akciová společnost
atd.	a tak dále
CP	cenné papíry
č.	číslo
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
Kč	Koruna česká
koef.	koeficient
KK	korekční koeficient
max.	maximálně
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
mil.	milion
min.	minimálně
mj.	mimo jiné
mld.	miliarda
např.	například
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
p.a.	per annum
PF	penzijní fond
PMS	požadovaná míra solventnosti
popř.	popřípadě
PP	penzijní připojištění
PzS	poplatek za správu
resp.	respektive

RG	RENTA Garant
s.	strana
Sb.	sbírka
SCP	Středisko cenných papírů
SŠ	střední škola
tis.	tisíc
tj.	to je
TÚM	technická úroková míra
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
VŠ	vysoká škola
vyd.	vydání
zák.	zákon

Obsah

1. Úvod	13
2. Důchodové pojištění jako součást životního pojištění.....	14
2.1 Charakteristika životního pojištění.....	14
2.2 Druhy životního pojištění.....	15
2.2.1 Rizikové životní pojištění	15
2.2.2 Smíšené životní pojištění	15
2.2.3 Rodinné pojištění	16
2.2.4 Investiční životní pojištění	16
2.2.5 Univerzální životní pojištění.....	17
3. Důchodové pojištění.....	18
3.1 Obecná charakteristika produktu.....	18
3.2 Základní formy důchodového pojištění.....	19
3.3 Další varianty důchodového pojištění	19
3.3.1 Sdružené důchodové pojištění	19
3.3.2 Důchodové pojištění dvojice osob	19
3.3.3 Skupinové důchodové pojištění	20
3.3.4 Investiční důchodové pojištění.....	20
3.4 Typy důchodu.....	20
3.4.1 Základní doživotní důchod.....	20
3.4.2 Dočasný důchod.....	21
3.4.3 Důchod pro pozůstalé	21
3.5 Připojištění k důchodovému pojištění	22
3.5.1 Připojištění invalidity.....	22
3.5.2 Připojištění úrazu	22
3.5.3 Připojištění vážných chorob	23
3.5.4 Pojištění dlouhodobé péče	24
3.6 Pojišťovny	24
3.7 Vznik pojištění	25
3.8 Pojištěný.....	26
3.9 Pojistné.....	26
3.10 Dávky poskytované z důchodového pojištění	28
4. Penzijní připojištění se státním příspěvkem	29
4.1 Historie penzijního připojištění v České republice	29
4.2 Charakteristika penzijního připojištění se státním příspěvkem.....	31

4.2.1 Účastník penzijního připojištění	32
4.2.2 Penzijní fond	34
4.2.3 Depozitář	34
4.2.4 Statut a penzijní plán	35
4.2.5 Dávky poskytované z penzijního připojištění	37
4.2.6 Příspěvek účastníka	40
4.2.7 Státní příspěvek	40
5. Srovnání důchodového pojištění a penzijního připojištění se státním příspěvkem	42
5.1 Účastníci	42
5.2 Počet smluv	43
5.3 Pojistné	43
5.4 Zproštění od placení pojistného	43
5.5 Postup při neplacení pojistného	44
5.6 Přerušení	44
5.7 Informace poskytované klientovi	44
5.8 Depozitář	45
5.9 Pojistný matematik	45
5.10 Odbytné a odkupné	46
5.11 Zdanění jednotlivých dávek	47
5.12 Oprávněné osoby	48
5.13 Základní kapitál	48
5.14 Solventnost	48
5.14.1 Disponibilní míra solventnosti	50
5.14.2 Požadovaná míra solventnosti	50
5.14.3 Garanční fond	51
5.15 Hospodaření	52
5.16 Investování	53
5.17 Způsob rozdělení zisku a garance výnosů	56
5.18 Zprostředkovatelská činnost	61
5.19 Daňové zvýhodnění	66
6. Srovnání konkrétních produktů	74
6.1 Penzijní připojištění se státním příspěvkem poskytované Penzijním fondem České spořitelny, a.s.	74
6.2 Důchodové pojištění – sazba 22 RG, nabízené Kooperativou, pojišťovnou, a.s.	76

6.3 Obecné srovnání důchodového pojištění nabízeného Kooperativou, pojišťovnou, a.s. a penzijního připojištění nabízeného PF České spořitelny, a.s.	77
6.4 Zhodnocení srovnání	79
7. Závěr.....	80

1. Úvod

V současné době se neustále hovoří o zásadní a velmi potřebné změně penzijního systému v České republice. Dosavadní státní průběžně financovaný penzijní systém je v důsledků stárnutí obyvatelstva, poklesu porodnosti a mnoha dalších faktorů dlouhodobě neudržitelný a z toho tedy vyplývá i potřeba soukromého zabezpečení na stáří. Proto jsem si pro svou diplomovou práci vybrala penzijní připojištění se státním příspěvkem a důchodové pojištění jako dva produkty, které tuto možnost zabezpečení na stáří poskytují, a které jsou často vzájemně zaměňovány.

Cílem mé diplomové práce je porovnání penzijního připojištění se státním příspěvkem s důchodovým pojištěním komplexně v různých oblastech a na základě praktického výpočtu srovnání v oblasti výše penze a tomu odpovídající výši pojistného (příspěvku).

V prvních částech je charakterizováno důchodové pojištění jako součást životního pojištění, a dále důchodové pojištění celkově jako produkt. Důchodové pojištění je pojištění pro případ dožití se sjednaného věku s postupnou výplatou pojistné částky, kdy od sjednaného okamžiku (nejčastěji sjednaného věku pojistníka) je pojistníkovi vyplácena sjednaná velikost důchodu.

V další části je obecně popsáno penzijní připojištění se státním příspěvkem. Je to specifický produkt zaměřený také na tvorbu úspor na stáří. Z pojišťovacího hlediska se však nejedná o připojištění, ale o zcela samostatné pojištění. Termín „připojištění“ tak znamená pouze návaznost na „základní“ sociální důchodové pojištění.

Další část mé diplomové práce je zaměřena na porovnání těchto dvou produktů v co nejvíce oblastech a na zdůraznění daňových výhod. Právě daňové výhody jako součást podpory ze strany státu by měly být impulsem k investování volných peněžních prostředků právě do těchto produktů.

V poslední části je na modelovém praktickém příkladu uvedeno srovnání důchodového pojištění a penzijního připojištění se státním příspěvkem v oblasti výše penze a tomu odpovídající výši pojistného (příspěvku). Právě tato oblast srovnání může být důležitým hlediskem při výběru jednoho z těchto dvou produktů jako možnosti zabezpečení v postproduktivním věku.

2. Důchodové pojištění jako součást životního pojištění

2.1 Charakteristika životního pojištění

Životní pojištění zahrnuje krytí rizik ohrožující lidské životy. V současné době je životní pojištění souhrnem několika druhů pojištění, které v různé míře a podobě kombinují **dvě základní životní rizika – riziko smrti a riziko dožití**, případně ještě obsahují další neživotní rizika jako např. riziko nemoci, úrazu či invalidity.

V minulosti byl hlavní význam životního pojištění v tom, že kryl riziko úmrtí a zabezpečoval tak potřeby finančně závislých osob při úmrtí pojištěného – obvykle živitele rodiny. Krytí rizika smrti zůstává sice i nadále nezbytnou součástí životního pojištění, ovšem dnes se větší význam přisuzuje riziku dožití. V současné době se považuje životní pojištění za jeden z nástrojů, který kryje potřeby lidí ve stáří, plní tedy vedle krytí rizik i spořicí funkci.

Životní pojištění lze sjednat pouze jako pojištění obnosové (tzn. pojištění na pojistnou částku). Pojistná částka je sjednávána v rámci pojistné smlouvy. Velikost pojistné částky určuje pojistník (často v závislosti na finančních možnostech a záměrech).

V případě pojistné události dochází k výplatě pojistné částky. Z pohledu výplaty plnění je možné rozlišit:

- kapitálové pojištění – kdy plnění je vyplaceno jednorázově,
- důchodové pojištění – kdy plnění je vypláceno formou důchodu, tzn. opakovaně po dobu života účastníka.

Je zde možnost sjednání důchodové a kapitálové opce. V případě důchodové opce je možnost přeměny jednorázového plnění na důchod, u kapitálové opce je to naopak.

Životní pojištění lze podle způsobu použití přijatého pojistného rozdělit na:

- rizikové pojištění – zde je ryzi pojistné spotřebováváno v průběhu pojistného období a není z něho tvořena dlouhodobá rostoucí rezerva,
- rezervotvorné pojištění – zde se podstatná část ryziho pojistného ukládá do rezervy na budoucí závazky. [1]

2.2 Druhy životního pojištění

Životní pojištění lze v současnosti rozdělit na šest hlavních odvětví:

- rizikové životní pojištění,
- smíšené životní pojištění,
- rodinné pojištění,
- investiční životní pojištění,
- univerzální životní pojištění,
- důchodové pojištění. [2]

2.2.1 Rizikové životní pojištění

Jedná se o pojištění pro případ smrti, kdy v případě vzniku pojistné události (tzn. smrti pojištěného) je sjednaná pojistná částka vyplacena oprávněné osobě, která je určena pojistníkem a je uvedena v pojistné smlouvě. Účelem tohoto pojištění je zabezpečení pozůstalých pojistníka.

Existují dva druhy pojištění pro případ smrti (z hlediska trvání smlouvy):

- Dočasné pojištění pro případ smrti, kde je pojistná částka vyplacena pouze v případě smrti pojištěného během trvání pojistné doby, tj. doby na kterou bylo pojištění sjednáno. Tento typ pojištění je často využíván v souvislosti s čerpáním úvěru, půjček apod., aby v případě úmrtí pojistníka pojistné plnění pokrylo jeho závazky vůči úvěrové instituci. Pojistné je poměrně nízké. Nevýhodou však je, že po uplynutí doby, na kterou bylo pojištění sjednáno, pojištění končí bez výplaty jakýchkoliv peněžních prostředků.
- Trvalé pojištění pro případ smrti, je rovněž nazýváno doživotním pojištěním anebo pojištěním pohřbu. Je zde jistota vyplacení pojistné částky v případě smrti, jen se neví, v kterém okamžiku. V praxi bývá stanoven maximální horní věk jako možný termín pro výplatu pojistného plnění (např. 85 let) a současně placení pojistného bývá omezeno maximálně do určitého věku (např. 65 let).

2.2.2 Smíšené životní pojištění

Smíšené životní pojištění kombinuje obě dvě základní životní rizika – riziko smrti a dožití. Je tedy kombinací pojištění pro případ smrti a pojištění pro případ dožití. Po uplynutí pojistné doby je vyplacena pojistná částka přímo pojištěnému, a to jednorázově nebo formou pravidelného důchodu.

V případě úmrtí pojištěného během trvání pojištění, je sjednaná pojistná částka vyplacena oprávněné osobě nebo osobám uvedeným v pojistné smlouvě. Pojistná částka se obvykle pravidelně navyšuje o podíl na výnosech.

Podílí se různým způsobem na:

- výnosech z úmrtnosti příznivější než kalkulované,
- na výnosech z aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy,
- na příznivějších správních nákladech než bylo kalkulováno.

Tím, že smíšené životní pojištění kryje i riziko dožití, splňuje i formu zabezpečení na stáří. Pojištěný může pojistnou částku přeměnit na důchod (tato možnost se označuje jako důchodová opce), nebo si za získané peněžní prostředky ze smíšeného životního pojištění může zakoupit odpovídající důchodové pojištění.

Ke smíšenému životnímu pojištění lze sjednat širokou škálu připojištění. V pojistné smlouvě může být sjednáno připojištění úrazu, vážných chorob, invalidity, aj.. Připojištění pro případ invalidity je spojeno s nárokem na zproštění od placení pojistného v případě plné invalidity pojištěného.

2.2.3 Rodinné pojištění

Rodinné pojištění je zaměřeno na zabezpečení dětí a mládeže. Hlavním smyslem tohoto pojištění je zabezpečení dítěte v případě smrti, popř. invalidity živitele rodiny.

Do rodinného pojištění lze zahrnout i finanční zabezpečení mladých osob k usnadnění vstupu do života.

Mezi druhy rodinného pojištění patří:

- termínové pojištění, resp. studijní a svatební pojištění,
- pojištění dočasného důchodu dítěte (při osiření),
- dočasné rizikové životní pojištění rodiče.

Pojištění ve prospěch dětí může nabýt pouze jedné z těchto tří podob, nelze tedy kombinovat.

2.2.4 Investiční životní pojištění

Investiční životní pojištění může kryt obě životní rizika, tedy riziko smrti a riziko dožití, nebo může kryt pouze riziko dožití. Pojistné plnění je tedy vypláceno v případě smrti pojištěného nebo v případě dožití se konce pojištění. U investičního životního pojištění je výše pojistného plnění pro

případ dožití zcela závislá na výnosech z investování aktiv, které jsou tvořeny rezervami pojistného. Pro případ smrti se stanoví pojistná částka a ta se v případě smrti vyplátí (pokud hodnota fondu není nižší). Pojistník má možnost volby portfolia, resp. fondu, jež pojišťovna nabízí a prostřednictvím svého rozhodnutí může rozhodnout, kam budou jeho prostředky investovány. Tím může dosáhnout vyššího zhodnocení vložených prostředků než u klasického životního pojištění. To znamená, že investiční riziko nese pojistník.

2.2.5 Univerzální životní pojištění

Univerzální životní pojištění spojuje konstrukci klasického životního pojištění s konstrukcí investičního životního pojištění. Z investičního životního pojištění přebírá především systém individuálního účtu, dále může převzít způsoby umisťování prostředků do jednotlivých fondů. Klasické životní pojištění se zde promítá v existenci technické úrokové míry jako minimálního zaručeného zhodnocení vložených prostředků. [2]

Pojistné na univerzální životní pojištění se skládá ze dvou složek a to je:

- spořicí složka – slouží ke krytí rizika dožití se sjednaného věku a
- riziková složka – určena ke krytí pojistných událostí v případě smrti, úrazu, invalidity apod.

Tento produkt je velmi pružný, neboť umožňuje pojištěným přizpůsobovat rozsah pojistné ochrany svým momentálním potřebám a finančním možnostem. Pojistník může modifikovat pojistné a dobu placení pojistného, může dočasně zastavit placení pojistného, opět ho obnovit, dále může pojistné zaplatit dodatečně jednorázově či si vypůjčit ze spořivé složky již zaplaceného pojistného, přitom ale nesmí překročit určitý limit základního pojistného krytí. [1]

3. Důchodové pojištění

3.1 Obecná charakteristika produktu

Důchodové pojištění je pojištění pro případ dožití se sjednaného věku s postupnou výplatou pojistné částky. Kryje tedy pouze jedno ze dvou základních životních rizik – riziko dožití. Od sjednaného okamžiku (nejčastěji sjednaného věku pojistníka) je pojistníkovi vyplácena sjednaná velikost důchodu. Toto pojištění se orientuje především na tvorbu úspor na stáří.

Důchodové pojištění je poskytováno na základě dávkově definovaného plánu. To znamená, že je předem určitým způsobem definována výše dávek, které účastníci budou pobírat. Pojištěný, který sjedná důchodové pojištění tak zná výši měsíčního, popř. čtvrtletního, pololetního nebo ročního důchodu, na jehož základě je pojišťovnou vypočítána výše běžného, popř. jednorázového pojistného. Od ostatních forem životního pojištění se tedy důchodové pojištění liší tím, že neposkytuje kapitál, tj. jednorázové plnění, ale důchod.

Je zřejmé, že pojištěnost v soukromém důchodovém pojištění je také závislá na systému sociálního důchodového pojištění. Pokud jsou dávky sociálního důchodového pojištění nízké, vytváří se tak velký prostor pro odvětví soukromého důchodového pojištění jako produktu k udržení si kvalitní životní úrovně i v postaktivním věku.

Základním problémem či nevýhodou odvětví důchodového pojištění je fakt, že v případě smrti během trvání pojistné smlouvy zaplacené pojistné propadá a nedochází zde k žádnému pojistnému plnění ve prospěch pozůstalých osob. Tato konstrukce produktu většině lidí nevyhovuje. Důchodové pojištění si tedy sjedná člověk, který žije sám, či nemá nebo necítí potřebu zajistit členy rodiny nebo jiné osoby. Ale takovýchto osob jako potencionálních pojistníků je v ČR málo. Proto bývá důchodové pojištění doplněno o výhradu vrácení zaplaceného pojistného, popř. rezervy, vytvořené za dobu placení pojistného nebo bývá kombinováno s jinými druhy pojištění.

Důchodové pojištění tedy bývá často doplněno o dílčí pojištění rizika smrti. V tomto případě se vlastně takovéto důchodové pojištění stává pojištěním smíšeným.

Vrácení pojistného v případě smrti pojištěného – 2 varianty:

- smrt nastala před zahájením výplaty důchodu (je možné v případě pojištění za běžné pojistné),

- smrt nastala po zahájení výplaty důchodu; jsou odečteny již vyplacené částky důchodu ¹

Existují ještě dvě možnosti vrácení pojistného pokud jde o výši vratky:

- vrácení zaplaceného pojistného,
- výplata rezervy pojistného (zpočátku bude nižší, později vyšší).

3.2 Základní formy důchodového pojištění

V rámci důchodového pojištění se můžeme setkat s následujícími formami:

- pojištění ihned splatného doživotního důchodu za jednorázové pojistné,
- pojištění odloženého doživotního důchodu za běžné pojistné.

V případě ihned splatného doživotního důchodu za jednorázové pojistné zaplatí pojistník pojistné a ihned následující měsíc, popř. rok (záleží na ustanovení v pojistné smlouvě) začne pobírat doživotní důchod.

U pojištění odloženého doživotního důchodu platí pojistník pojistné od určitého věku po stanovenou dobu až do dosažení sjednaného věku. Po ukončení placení pojistného začne pobírat doživotní důchod. Existuje zde možnost úhrady pojistného jednorázovou formou. Tato forma důchodového pojištění je dnes obvyklejší.

3.3 Další varianty důchodového pojištění

3.3.1 Sdružené důchodové pojištění

Tato varianta představuje souhrnné zabezpečení ve stáří a zabezpečení pozůstalých. Jedná se o kombinaci pojištění starobního důchodu s pojištěním pozůstalostního důchodu a s pojištěním invalidního důchodu. Obsahuje rovněž zproštění od placení pojistného v případě vzniku invalidity a v případě smrti pojištěného. Toto pojištění je poměrně finančně náročné.

3.3.2 Důchodové pojištění dvojice osob

Jde o pojištění, které má většinou podobu důchodu poskytovaného po dobu života alespoň jednoho z dvojice osob. Existují zde různé modifikace např. v podobě redukce důchodu v případě smrti jedné osoby nebo může být důchod vyplácen až po smrti první z pojištěných osob.

¹ VOSTATEK, J. Sociální a soukromé pojištění. 1.vyd. Praha: Codex Bohemia, 1996. s. 349

3.3.3 Skupinové důchodové pojištění

Lze sjednat i skupinové důchodové pojištění, které je obecně definováno za předpokladu, že pojistníkem je firma (zaměstnavatel) a pojištěnými jsou zaměstnanci. Aby toto pojištění mělo z pohledu zaměstnavatele smysl, tedy aby mohl uplatnit zaplacené pojistné na důchodové pojištění zaměstnanců jako daňově uznatelný náklad, musí být pojistníkem i pojištěným každý zaměstnanec. (Toto platí jenom v ČR dnešní doby, v zahraničí tato podmínka není obvyklá). Pojišťovna uzavírá pojistnou smlouvu s každým zaměstnancem a může vyžadovat uzavření dodatku k pojistné smlouvě, který je uzavřen mezi každým zaměstnancem a firmou. Jeho obsahem je potvrzení firmy, že za tohoto zaměstnance bude v určité výši platit pojistné na důchodové pojištění. Výhodou takto konstruovaného pojištění je sleva na pojistném, kterou pojišťovny poskytují od určité výše pojištěných zaměstnanců. V případě ukončení pracovního poměru přechází povinnost platit pojistné na zaměstnance a ten si může zvolit, zda bude či nebude v pojištění pokračovat. V případě, že se rozhodne pojištění ukončit, mu je vyplaceno odbytné. Právně formálně se tomu v ČR říká příspěvek zaměstnavatele na životní pojištění zaměstnance (říká se tomu příspěvek, i kdyby přispíval 100%).

3.3.4 Investiční důchodové pojištění

Tento produkt umožňuje investování finančních prostředků a zároveň poskytuje pojistnou ochranu. Pojistník může aktivně rozhodovat o investování finančních prostředků a tím ovlivňovat výši kapitálové hodnoty pojistné smlouvy. V případě dožití se sjednaného věku mu je vyplácen důchod. V případě úmrtí pojištěného se vyplácí buď zaplacené pojistné nebo aktuální hodnota fondu.

3.4 Typy důchodu

Součástí nabídky pojišťoven obvykle bývá:

- základní doživotní důchod,
- dočasný důchod,
- důchod pro pozůstalé.

3.4.1 Základní doživotní důchod

Ve své podstatě je podobný starobnímu důchodu, který plyne ze státního důchodového pojištění. Jeho specifikace je velmi jednoduchá. Pojistník platí pojistné po dobu stanovenou ve smlouvě a v případě dožití se konce pojištění mu pojišťovna vyplácí důchod. Obvykle je důchod vyplácen od dosažení důchodového věku, ale vzhledem k posunům doby odchodu do důchodu ve státním

systému sociálního zabezpečení může být smluvně ujednána i jiná doba počátku výplaty základního důchodu. [5]

Pojištěný si může zvolit i různé varianty výplaty základního důchodu:

- zkrácená doba výplaty důchodu – např. po dobu 5 nebo 10 let, kdy je důchod samozřejmě v tomto případě vyšší,
- přeměna důchodu na jednorázovou výplatu, neboli kapitálová opce,
- odklad výplaty základního důchodu – např. v případě, že pokračuje v práci a zdroj dodatečných příjmů prozatím nepotřebuje. Pozdější splátky důchodu se tím samozřejmě zvyšují.

3.4.2 Dočasný důchod

U důchodového pojištění je možnost sjednání zkrácené doby výplaty důchodu, jedná se tedy o důchod dočasný. Výše jednotlivých dávek důchodu je přirozeně v tomto případě vyšší než u doživotní výplaty důchodu. Specifickou formou dočasného důchodu je dočasný důchod v případě plné invalidity.

Dočasný důchod v případě plné invalidity je obdobou invalidního důchodu ze státního sociálního zabezpečení. Je vyplácen v případě přiznání plné invalidity pojištěného. Zatímco výplata základního důchodu je vždy součástí důchodového pojištění, krytí plné invalidity záleží na volbě pojištěného. V případě, že je dočasný důchod v pojistné smlouvě sjednán, vyplácí se po celou dobu plné invalidity a končí ukončením plné invalidity nebo vznikem nároku na výplatu základního důchodu. [5]

3.4.3 Důchod pro pozůstalé

Už z názvu tohoto pojištění je patrné, komu je tento důchod určen. Je vyplácen pozůstalým v případě smrti pojištěného, a to ať dojde k úmrtí v době placení pojistného nebo již v době výplaty základního důchodu. Výše důchodu však závisí na době úmrtí. V případě smrti pojištěného před vznikem nároku na výplatu základního důchodu bývá výplata důchodu vyšší než v případě, že ke smrti došlo již v době výplaty důchodu. Sjednání důchodu pro pozůstalé záleží rovněž na volbě pojištěného, není tedy povinnou složkou důchodového pojištění. Pozůstalí také mají obvykle možnost rozhodnout se pro jednorázové plnění místo výplaty důchodu. [5]

3.5 Připojištění k důchodovému pojištění

K důchodovému pojištění lze sjednat různá připojištění, jako např. připojištění invalidity, připojištění úrazu, připojištění vážných chorob a pojištění dlouhodobé péče.

3.5.1 Připojištění invalidity

Nárok na plnění v případě invalidity vzniká v případě přiznání plného invalidního důchodu ze státního důchodového pojištění, nestačí tedy pouze částečná invalidita. Pojistné plnění v tomto případě spočívá ve zproštění od placení pojistného. Po dobu trvání nároku, případně až do konce pojištění pojišťovna upouští od inkasa pojistného a pojištění pokračuje v plném rozsahu. Pojištěný má tedy stále nárok na běžné zhodnocení rezervy i podíly na zisku.

Je-li v pojistné smlouvě sjednána výplata dočasného důchodu v případě invalidity, dochází zde k rozsáhlejšímu plnění v případě vzniku plné invalidity. Vedle zproštění od placení pojistného je vyplácen dočasný důchod ve výši sjednaného základního důchodu. Tento důchod je vyplácen po celou dobu plné invalidity nebo do doby vzniku nároku na základní důchod, pokud plná invalidita nebyla ukončena dříve.² Oproti spoření je výhodou připojištění invalidity sjednaného v rámci důchodového pojištění fakt, že dochází k akumulaci prostředků i v době, ve které by to v rámci spoření nebylo možné.

3.5.2 Připojištění úrazu

Úrazové připojištění je možné sjednat k většině druhů důchodového pojištění.

Úrazové připojištění zahrnuje obvykle:

- pojištění pro případ smrti následkem úrazu,
- pojištění pro případ trvalých následků úrazu,
- denní odškodné, resp. pojištění doby nezbytného léčení.

Pojištění pro případ smrti následkem úrazu

Smyslem je zabezpečení rodiny v případě úrazové smrti. Podmínkou vyplacení pojistného plnění je úraz, který musí být příčinou úmrtí. V případě smrti úrazem je vyplaceno pojistné plnění vyplývající jak z úrazového připojištění, tak i z vlastního životního pojištění (např. je-li důchodové pojištění kombinováno s rizikovým životním pojištěním).

² KOLEKTIV AUTORŮ ČAP. Životní pojištění. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, 2002. s. 47

Pojištění pro případ trvalých následků úrazu

Pojišťovna zde poskytuje plnění v případech, kdy úraz zanechal trvalé následky v podobě anatomické nebo funkční ztráty údu, orgánu nebo jejich částí. V případě úrazu, který nezanechal žádné trvalé následky, pojišťovna žádné plnění neposkytuje. Výše pojistného plnění je závislá na rozsahu trvalých následků úrazu. Např. při snížení funkčnosti končetiny, popř. orgánu pojišťovna plní určité procento ze sjednané pojistné částky. Rozsah trvalých následků stanoví lékař ve spolupráci s odborným pracovníkem pojišťovny.

Pojištění denního odškodného, resp. pojištění doby nezbytného léčení

Smyslem tohoto pojištění je náhrada ušlého příjmu, popř. eliminace zvýšených nákladů v souvislosti s úrazem.

V případě denního odškodného je výše plnění dána sjednanou částkou denního odškodného, které je vypláceno po dobu léčení. U doby nezbytného léčení je ve smlouvě stanovena pojistná částka, která je stanovena na jeden rok léčení a výše plnění pak závisí na průměrné nebo skutečné době, kterou si daný úraz obvykle vyžádá (dle toho, které z uvedených období je delší). V obou případech bývá obvykle stanovena doba, od které se pojistné plnění poskytuje, tj. např. pokud léčení přesáhne dobu 14 dnů.³

3.5.3 Připojištění vážných chorob

Toho připojištění bývá někdy označováno také jako připojištění těžkých nemocí nebo připojištění závažných onemocnění. Podstata tohoto druhu připojištění spočívá v eliminaci nákladů spojených s léčením, rehabilitací, zčásti může nahradit snížený příjem nebo zajistit potřebné ošetřování. Některé pojišťovny je nabízejí i jako samostatné pojištění.

Nárok na pojistné plnění vyplývá z lékařem stanovené diagnózy určitých vážných chorob. Jedná se především o rakovinu, infarkt myokardu, náhlé cévní mozkové příhody, nutnost koronární operace, transplantaci životně důležitých orgánů, hluchotu, slepotu. Seznam vážných chorob se u jednotlivých pojišťoven liší. V případě pojistné události, tj. diagnózy některé vážné choroby, je vyplacena pojistná částka a připojištění tím končí. Toto připojištění nemá krýt smrt, která může

³ KOLEKTIV AUTORŮ ČAP. Životní pojištění. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, 2002. s. 48,49

následovat po diagnóze vážné nemoci. Pojišťovny tedy stanovují určitou dobu přežití nutnou pro výplatu pojistného plnění.

3.5.4 Pojištění dlouhodobé péče

Toto pojištění se také nazývá pojištění pro případ závislosti na cizí péči. Smyslem pojištění je eliminace zvýšených nákladů, ke kterým dochází v případě bezmocnosti, tj. snížení schopnosti pojištěného starat se o sebe nebo o svou domácnost. Pojistné plnění by mělo pokrýt zvýšené náklady s tím spojené, popř. náklady pobytu v léčebnách, sanatoriích anebo náklady na opatrovníka. Toto pojištění je u nás s ohledem na štedrost veřejného zdravotního pojištění nabízeno jen výjimečně.⁴

3.6 Pojišťovny

Rok 2004 byl ve znamení vstupu České republiky do Evropské Unie. To samozřejmě znamenalo i značné legislativní změny v oblasti pojišťovnictví.

Pojišťovací činnost na území ČR mohou poskytovat tuzemské pojišťovny, pojišťovny z třetích států a pojišťovny z jiných členských států Evropské Unie. Pojišťovny z třetích států mohou na území ČR provozovat pojišťovací činnost pouze prostřednictvím pobočky. Pojišťovny z jiných členských států EU mohou na území ČR provozovat pojišťovací činnost na základě práva zřízovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby, a to v rozsahu, v jakém ji bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti v zemi jejího sídla. Pojišťovny z jiných členských států musí splnit notifikační povinnost vůči České národní bance. Tuzemské pojišťovny a pojišťovny z třetích států musí žádat ČNB o udělení povolení k provozování pojišťovací činnosti.

Pojišťovna se sídlem na území České republiky musí být založena jako akciová společnost nebo družstvo.

Minimální výše základního kapitálu životních pojišťoven se sídlem v ČR je 90 000 000 Kč. U univerzálních (smíšených) pojišťoven odpovídá minimální výše základního kapitálu součtu základního kapitálu určených pro životní a neživotní odvětví. Základní kapitál ve výši, která je

⁴ KOLEKTIV AUTORŮ ČAP. Životní pojištění. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, 2002, s. 50

určena zákonem, musí být tvořen pouze peněžitými vklady a musí být prokázán jeho původ. Základní kapitál nad povinnou výši může pojišťovna splatit čímkoliv. [8]

V oblasti životního pojištění 10 pojišťoven nabízí a poskytuje jako produkt důchodové pojištění. Tyto pojišťovny jsou vyjmenovány v následující tabulce č.1.

Tabulka č.1: Seznam pojišťoven poskytujících důchodové pojištění v ČR

Název pojišťovny
Allianz pojišťovna, a.s.
Česká pojišťovna a.s.
Česká podnikatelská pojišťovna, a.s.
Generali Pojišťovna, a.s.
Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.
Nationale-Nederlanden životní pojišťovna
Kooperativa, pojišťovna, a.s.
UNIQA pojišťovna, a.s.
VICTORIA VOLKSBANKEN pojišťovna, a.s.
Wüstenrot, životní pojišťovna, a.s.

Zdroj: Vlastní zpracování, *Ministerstvo financí ČR* [online]. [13.3.2005]. Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/pojistovny.html>

3.7 Vznik pojištění

Důchodové pojištění vzniká na základě pojistné smlouvy mezi pojistitelem a pojistníkem a řídí se zákonem č.37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, v platném znění. Dále se řídí obecně závaznými právními předpisy, pojistnými podmínkami uvedenými v pojistné smlouvě a ustanovením pojistné smlouvy.

Pojištěný může mít uzavřen libovolný počet smluv životního pojištění, v případě pojistné události se při pojistném plnění pojistné částky (anebo důchody) sčítají.

3.8 Pojištěný

Ze zákona vyplývá jediné omezení týkající se obecně účastníka životního pojištění a to je nemožnost sjednat pojištění pro případ smrti dítěte, která by nastala do tří let věku, nebo pro případ potratu nebo narození mrtvého dítěte. [10]

3.9 Pojistné

Jednotlivé pojišťovny si samy určují minimální výši pojistného a četnost jeho placení. Pojistné může být sjednáno v pojistné smlouvě jako:

- jednorázové pojistné, které je zapláceno najednou při uzavření pojistné smlouvy,
- běžné pojistné, které je placené opakovaně vždy na začátku dohodnutých období (měsíčně, čtvrtletně, pololetně, ročně).

Právo pojišťovny na pojistné vzniká dnem uzavření pojistné smlouvy nebo dnem dohodnutým ve smlouvě.

Výše pojistného závisí především na tom, zda se jedná o muže nebo ženu, na věku pojištěného, na jeho zdravotním stavu, na délce sjednané pojistné doby a samozřejmě také na pojistné částce. Pojišťovny většinou určují minimální pojistné nebo minimální pojistnou částku, na kterou lze pojištění uzavřít.

Pro stanovení základního pojistného, které je uváděno v sazebníku pojistného, jsou pro pojišťovny rozhodující především tři hlavní faktory:

- riziko úmrtí,
- náklady správy pojištění,
- technická úroková míra.

K ohodnocení rizika úmrtí používají pojišťovny úmrtnostní tabulky, které jsou pro muže a ženy rozdílné, protože ženy se dožívají v průměru vyššího věku než muži. Výsledné pojistné je tedy pro ženy nižší. Úmrtnostní tabulky jsou vypočítávány na základě statistických údajů o úmrtí obyvatelstva a stanovují pravděpodobnost úmrtí průměrného jedince. Správné stanovení úmrtnostních tabulek a z nich vyplývajícího pojistného je důležité hlavně pro vytváření přiměřených technických rezerv pojišťoven, ze kterých je vypláceno pojistné plnění.

K pojistnému vypočítanému z úmrtnostních tabulek pojišťovny připočítávají náklady správy pojištění, tj. náklady inkasa pojištění, náklady veškeré administrativy a počáteční náklady sjednání pojištění (zejména provize zprostředkovatelům).

Technická úroková míra je úroková míra, kterou pojišťovny používají pro kalkulaci pojistného. Technická úroková míra (dále TÚM) je minimální zaručené zhodnocení finančních rezerv pojistného životních pojištění, které je garantováno pojišťovnou. Maximální výši TÚM stanovuje regulátor na základě výnosů z dlouhodobých dluhopisů vydaných Českou republikou. V současnosti je maximální výše TÚM stanovena na 2,4 % p.a. Stanovení předpokládané technické úrokové míry je velmi obtížným úkolem pojistných matematiků při výpočtu pojistného.

Uvedeným způsobem, tj. za použití úmrtnostních tabulek, odhadu úrokové míry a započítání nákladů a přiměřeného zisku, vypočítají pojistní matematici pojistné.

Případné změny výše pojistného záleží na dohodě obou smluvních stran.

Nemůže-li pojistník platit běžné pojistné, nemusí to znamenat zánik pojištění. Po dohodě s pojišťovnou může pojištění pokračovat, pokud dojde k redukci pojistné částky (nebo důchodu) nebo k redukci pojistné doby.

Lze sjednat také zproštění od placení pojistného, pokud byl pojištěnému během trvání pojištění přiznán plný invalidní důchod ze sociálního pojištění. (To lze sjednat u každého druhu životních pojištění).

V následující tabulce č.2 je znázorněn vývoj předepsaného pojistného celkem v životním pojištění a v důchodovém pojištění v letech 2002 až 2004.

Tabulka č.2: Vývoj předepsaného pojistného celkem v životním pojištění a v důchodovém pojištění v letech 2002 až 2004

	2002 (v tis.Kč)	2003 (v tis.Kč)	2004 (v tis.Kč)	2003/2002	2004/2003
Předepsané pojistné v životním pojištění	34 160 586	41 123 386	44 200 964	120,38	107,48
z toho důchodové pojištění	2 787 578	3 306 676	3 246 627	118,62	98,18

Zdroj: Vlastní zpracování, Výroční zpráva, pojišťovnictví. ČAP, 2004 [online]. [13.3.2006]. Dostupné z:

<<http://www.cap.cz/souboryKeStrazeni.aspx>>

Jak je vidět z tabulky, v roce 2004 kleslo předepsané pojistné v oblasti důchodového pojištění oproti předchozímu roku více než o 1,8 %. Důvodem může být, že celkově v životním pojištění poklesl v roce 2004 objem jednorázově placeného pojistného. Dalšími důvody může být určité vyčerpání prostoru daného daňovými motivacemi, větší konkurence ze strany jiných poskytovatelů finančních služeb a pokles technické úrokové míry jako minimálního zaručeného zhodnocení finančních příspěvků pojistníků, které je garantováno pojišťovnou. Výrazným důvodem poklesu předepsaného pojistného v oblasti důchodového pojištění mohla být i snaha České pojišťovny (která má majoritu v důchodovém pojištění) nahradit malé a starší pojistky pro ně výhodnější Dynamikem.

3.10 Dávky poskytované z důchodového pojištění

Jak již bylo řečeno, v rámci důchodového pojištění je pojistné plnění vypláceno ve formě základního doživotního důchodu, nebo bylo-li sjednáno ve smlouvě vyplácí se dočasný důchod nebo důchod pro pozůstalé. Je možné také sjednat přeměnu důchodu na jednorázovou výplatu, neboli kapitálovou opci.

Doba výplaty důchodu může být ohraničena sjednanou dobou, nebo může být sjednána neohraňovaná doba výplaty důchodu.

V případě, že bylo placeno běžné pojistné minimálně dva roky nebo bylo sjednáno důchodové pojištění za jednorázové pojistné na dobu delší než jeden rok, má pojistník ze zákona nárok na **odkupné** (dříve **odbytné**), pokud nebylo v pojistných podmínkách stanoveno jinak. Odkupné je rezerva vypočtená pojistně matematickými metodami k datu zániku pojištění. Většinou je výše odbytného stanovena procentuelně dle výše nettorezervy či bruttorezervy (70% nettorezervy nebo 80-99% bruttorezervy). Pojistník má právo, kdykoliv během trvání pojištění, požadovat na pojistiteli sdělení o aktuální výši odkupného. Pojistitel mu musí tuto výši sdělit do jednoho měsíce od doručení žádosti. Výplatou odkupného důchodové pojištění zaniká.

Dávky jsou vypláceny buď pojištěnému, nebo v případě smrti pojištěného jsou vypláceny oprávněným osobám. Oprávněné osoby určuje pojistník v pojistné smlouvě, mohou být určeny buď přímo jménem nebo vztahem k pojištěnému. Pojistník může oprávněné osoby kdykoliv až do vzniku pojistné události měnit. Pokud nejsou oprávněné osoby určeny, je pojistné plnění předmětem dědictví. [10]

4. Penzijní připojištění se státním příspěvkem

4.1 Historie penzijního připojištění v České republice

V roce 1994 obdržely první penzijní fondy licence k poskytování penzijního připojištění. Česká republika se tak stala první zemí bývalého východního bloku, která zavedla doplňkový důchodový systém – penzijní připojištění se státním příspěvkem. Během let 1994, 1995 a 1997 udělilo Ministerstvo financí ČR 44 licencí k poskytování penzijního připojištění. V současné době působí na českém trhu pouze 11 penzijních fondů. Převážná část penzijních fondů zanikla v rámci fúzí s finančně silnějšími penzijními fondy, některé fondy zanikly s plnou náhradou vložených prostředků, jiné byly zlikvidovány s částečnou náhradou vložených prostředků, jiné jsou v likvidaci dosud.

Od roku 1994 nedocházelo jen ke změnám v počtu penzijních fondů, ale také k důležitým legislativním změnám, které jsou vymezeny v následující tabulce č.3.

Tabulka č. 3: Vývoj penzijního připojištění v právním řádu České republiky

Rok	Právní předpis	Charakteristika
1994	zák. č. 42/1994 Sb.	implementace penzijního připojištění do právního řádu ČR
1996	zák. č. 61/1996 Sb.	zproštění zákonné povinnosti mlčenlivosti členů orgánů a zaměstnanců PF
1998	zák. č. 15/1998 Sb.	změny ve výkonu a kompetencích státního dozoru
1999	zák. č. 170/1999 Sb.	změny v produktu a státní podpoře (např. zpřísnění nároku na starobní penzi, zvýšení státního příspěvku o 25%, zavedení daňových úlev pro účastníky a zaměstnavatele, zvýšení minimálního základního kapitálu PF z 20 mil. na 50 mil. Kč)
2001	zák. č. 353/2001 Sb.	přechod na účtovou osnovu pro ostatní finanční instituce
2002	zák. č. 309/2002 Sb.	zákaz příspěvku na PP státním zaměstnancům dle služebního zákona
2004	zák. č. 36/2004 Sb. „harmonizační novela“	změny v investování PF, zpřístupnění PP cizím státním příslušníkům z EU, zpřísnění podmínek pro získání nároku na starobní penzi, zákaz diskriminace
2004	zák.č. 257/2004 Sb.	náhrada pojmu středisko cenných papírů pojmem centrální depozitář, ale do budoucna. SCP dosud existuje a ještě alespoň do konce roku bude existovat
2005	zák.č. 377/2005 Sb.	zavedení podmínky, že se účastník musí prokázat též rodným číslem přiděleným příslušným orgánem ČR nebo číslem pojištěnce vedeným v registru pojištěnců

Zdroj: Vlastní zpracování, Ministerstvo financí ČR [online]. [1.11.2005]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz>>

V následující tabulce č.4 jsou seřazeny penzijní fondy působící v současnosti na českém trhu podle podílu na trhu dle počtu účastníků a dle výše aktiv. Na konci roku 2005 činil celkový počet účastníků penzijního připojištění již 3 284 430 osob a celková výše aktiv činila 113 305 397 Kč.

Tabulka č. 4: Podíly penzijních fondů na trhu dle údajů ke konci roku 2005

Název penzijního fondu	Počet aktivních účastníků	Podíl na trhu dle počtu účastníků (%)	Výše aktiv	Podíl na trhu podle výše aktiv (%)
PF České pojišťovny, a.s.	867 593	26,41	23 952 696	21,14
Winterthur PF, a.s.	604 401	18,41	26 695 705	23,56
PF České spořitelny, a.s.	479 757	14,61	14 874 622	13,13
ING PF, a.s.	388 567	11,83	13 959 605	12,32
PF Komerční banky, a.s.	360 873	10,98	14 983 453	13,23
ČSOB PF Stabilita,a.s.	330 549	10,06	10 276 378	9,07
Allianz PF, a.s.	112 679	3,44	5 061 917	4,47
ČSOB PF Progres, a.s.	81 042	2,47	787 031	0,69
Generali PF, a.s.	25 384	0,77	1 025 296	0,91
Hornický PF Ostrava, a.s.	19 156	0,58	1 132 645	0,99
Zemský PF, a.s.	14 429	0,44	556 049	0,49

Zdroj: Vlastní zpracování, Asociace PF ČR [online]. [20.2..2006]. Dostupné z:

<http://www.apfcr.cz/index.php?template=dokumenty.html>

Je zajímavé si povšimnout, že podíly penzijních fondů na trhu se liší v závislosti na tom, zda je použitým hlediskem počet účastníků či výše aktiv. Dle počtu účastníků zaujímá největší podíl na trhu PF České pojišťovny (26,41%), kdežto co se týče aktiv, největší podíl na trhu má Winterthur PF (23,56%).

Zajímavý je také vývoj počtu účastníků penzijního připojištění, který je znázorněn na grafu č.1. V prvním roce existence penzijního připojištění byl počet účastníků 317 tisíc obyvatel ČR, zatímco v roce 2004 se účastnilo již 2 963 000 lidí, což je 62,5 % ekonomicky aktivní populace v ČR a téměř 29% z celkového počtu obyvatel. Negativem však je, že mezi účastníky je i mnoho ekonomicky neaktivních obyvatel (zejména starobních důchodců). [17]

Graf č.1: Vývoj počtu účastníků penzijního připojištění

Zdroj: *Vlastní zpracování, Výroční zpráva: MFČR, 2004* [online]. [1.11.2005]. Dostupné z
< http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/pp_vyr_zpravy.html >

Jak lze vidět z grafu, velký nárůst v počtu účastníků zaznamenalo penzijní připojištění v druhém roce své existence na českém finančním a pojistném trhu. Každým rokem se počet penzijně připojištěných stále zvyšuje. Je důležité, aby tento trend pokračoval i nadále, neboť populace výrazně stárne a důchodový systém přestává přibývajícím počtem seniorů zvládat. Je nutné, aby si lidé uvědomili, že udržet si standardní životní úroveň v důchodovém věku při pobírání pouze starobního důchodu ze státního systému sociálního zabezpečení je a hlavně bude nemožné.

4.2 Charakteristika penzijního připojištění se státním příspěvkem

Penzijní připojištění je upraveno zákonem č.42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Z pojišťovacího hlediska se nejedná o připojištění, ale o zcela samostatné pojištění. Termínem „připojištění“ chtěl zákonodárce zdůraznit návaznost tohoto pojištění na „základní“ (sociální důchodové) pojištění. [2]

Penzijní připojištění mohou vykonávat pouze zvláštní instituce – penzijní fondy.

Mezi základní aktivity penzijních fondů patří:

- shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění a od státu,
- nakládání s těmito prostředky,
- výplata dávek z penzijního připojištění.

Dá se tedy říci, že je to účelové spoření, při kterém účastníkovi spoření vzniká při splnění specifických podmínek nárok na výplatu sjednané penze. [7]

Penzijní připojištění je:

- doplňkové – prostřednictvím penzijního připojištění si účastník zajišťuje doplňkový příjem nad rámec důchodu vypláceného ze sociálního pojištění,
- dobrovolné – neexistuje žádná zřizovací povinnost, potenciální účastník se rozhodne sám, zda chce být tohoto systému účasten.

Průběh penzijního připojištění lze rozdělit do dvou fází. V první fázi se pravidelně ukládají příspěvky účastníků nebo příspěvky třetích osob na osobní účty účastníků u penzijního fondu, kde se také hromadí státní příspěvky a podíly na zisku penzijního fondu. V druhé fázi penzijního připojištění pak dochází k postupné výplatě důchodů nebo jednorázového vyplacení prostředků.

4.2.1 Účastník penzijního připojištění

Účastníkem může být fyzická osoba starší 18 let:

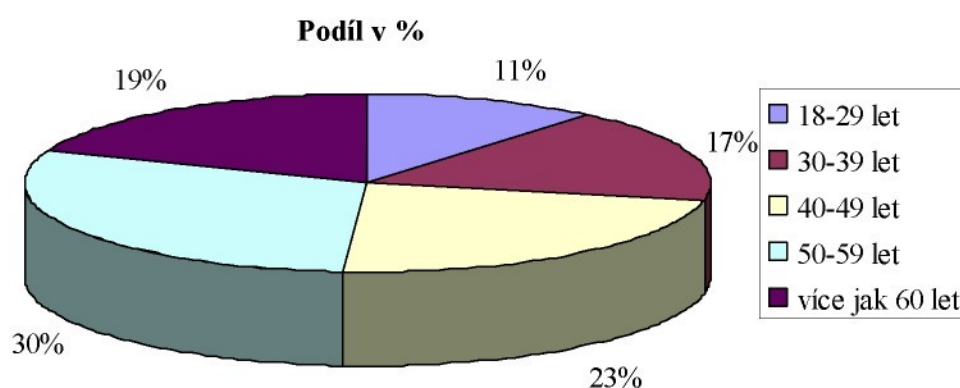
- s trvalým pobytem na území České republiky, která uzavře s penzijním fondem písemnou smlouvu o penzijním připojištění,
- s bydlištěm na území jiného členského státu Evropské unie, pokud je účastna důchodového pojištění nebo je poživatelem důchodu z českého důchodového pojištění nebo veřejného zdravotního pojištění v České republice, která uzavře s penzijním fondem smlouvu. Toto ustanovení nabylo účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, tedy k 1. květnu 2004.

V penzijním připojištění je zakázána diskriminace účastníků z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického smýšlení atd. Za diskriminaci se ale nepovažuje používání úmrtnostních tabulek odděleně podle pohlaví a věku při výpočtu penze. [7]

Jak lze vidět z následujícího grafu č.2, neustálým problémem zůstává věková struktura penzijně připojištěných. Nejméně zastoupenou skupinou jsou lidé ve věku 18 – 29 let. Důvodů může být mnoho. Mladí lidé financují svá studia, pořizují si vlastní bydlení a zakládají rodiny. Na to, z čeho budou žít v důchodu, zatím nepomýšlejí nebo nemají dostatek přebytečných finančních prostředků na založení spoření na stáří. Přitom již v nízkém věku je nutné si uvědomit, že při současném demografickém vývoji je individuální spoření na stáří jediným způsobem, jak si zajistit kvalitní

životní úroveň i v důchodovém věku. Nejpočetnější skupinou účastníků penzijního připojištění je věková kategorie 50 až 59 let. Podíl této kategorie na účastnících celkem činil v roce 2004 30%. [14]

Graf č. 2: Věková struktura penzijně připojištěných v roce 2004

Zdroj: Vlastní zpracování, Výroční zpráva: MFČR, 2004 [online]. [1.11.2005]. Dostupné z:
< http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/pp_vyr_zpravy.html >

Zajímavé je také rozložení účastníků penzijního připojištění podle pohlaví, jak lze vidět v tabulce č.5. Ženy zaujímají v řadách účastníků dlouhodobě zhruba 52,5%. Z hlediska celkového počtu obyvatel v České republice ženy tvoří 51,3%, což může vysvětlovat proč ženy jako účastnice penzijního připojištění zaujímají větší procento než muži. [18]

Tabulka č. 5: Rozložení účastníků penzijního připojištění dle pohlaví

Pohlaví	2002	2003	2004
Muži	1 243 489	1 300 260	1 407 140
Ženy	1 378 392	1 439 296	1 556 590
Účastníci celkem	2 621 881	2 739 556	2 963 730

Zdroj: Vlastní zpracování, Výroční zpráva: MFČR, 2004 [online]. [1.11.2005]. Dostupné z:
< http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/pp_vyr_zpravy.html >

4.2.2 Penzijní fond

Penzijní fond je právnickou osobou, která provozuje penzijní připojištění a sídlí na území České republiky. Fond může být založen pouze jako akciová společnost a musí ve svém názvu obsahovat označení „penzijní fond“.

Zákonem je stanovena minimální výše základního kapitálu v hodnotě **50 000 000 Kč**. Základní kapitál musí být tvořen výhradně peněžitými vklady, které musí být splaceny před podáním žádosti o povolení činnosti. O udělení povolení rozhoduje na základě písemné žádosti zakladatelů penzijního fondu Česká národní banka. Před vydáním rozhodnutí o žádosti o povolení požádá Česká národní banka o stanovisko Ministerstvo práce a sociálních věcí. [7]

V současné době působí na českém trhu z původních 44 pouze 11 penzijních fondů. Všechny tyto penzijní fondy jsou členy Asociace penzijních fondů ČR, což je dobrovolné zájmové sdružení právnických osob, založené 25. června 1996.

4.2.3 Depozitář

Depozitář je banka, se kterou má penzijní fond uzavřenou smlouvu. Vede penzijnímu fondu účty, zajišťuje veškerý platební styk a obchody na finančním trhu. Penzijní fond je povinen u svého depozitáře zřídit samostatné běžné účty nebo podúčty k běžnému účtu pro:

- přijímání a vracení příspěvků účastníků na penzijní připojištění,
- poskytování a vracení státních příspěvků na penzijní připojištění,
- financování činnosti penzijního fondu,
- umístování a ukládání prostředků penzijního fondu. [7]

Depozitář má také významnou kontrolní funkci, neboť sleduje veškeré pohyby peněžních prostředků na účtech fondu. Podezřelé obchody může depozitář zastavit a předat informace orgánu státního dozoru.

Depozitář nesmí nabývat akcie penzijního fondu. Penzijní fond může svého depozitáře změnit, ale tato změna musí být schválena Českou národní bankou.

V následující tabulce č.6 je uveden seznam aktivních penzijních fondů v ČR spolu s jejich depozitáři a výší základního kapitálu.

Tabulka č. 6: Seznam penzijních fondů, depozitářů a základního kapitálu

Název	Základní kapitál (mil. Kč)	Depozitář
PF České pojišťovny, a.s.	213,70	Živnostenská banka, a.s.
Winterthur PF, a.s.	142,25	HVB Bank Czech Republic, a.s.
PF České spořitelny, a.s.	100	Komerční banka, a.s.
ING PF, a.s.	50	ING Bank, N.V.
PF Komerční banky, a.s.	200	Česká spořitelna, a.s.
ČSOB PF Stabilita, a.s.	97,17	Živnostenská banka, a.s.
Allianz PF, a.s.	60	Komerční banka, a.s.
ČSOB PF Progres, a.s.	50	Živnostenská banka, a.s.
Generali PF, a.s.	50	HVB Bank Czech Republic, a.s.
Hornický PF Ostrava, a.s.	50	Česká spořitelna, a.s.
Zemský PF, a.s.	50,33	Citibank a.s.

Zdroj: Vlastní zpracování, Asociace penzijních fondů ČR [online]. [5.11.2005]. Dostupné z:

<<http://www.apfcr.cz>>

4.2.4 Statut a penzijní plán

Každý penzijní fond musí mít statut a penzijní plán. Patří k základním dokumentům, které musí podle zákona penzijní fond přiložit k žádosti o povolení ke své činnosti. Před uzavřením smlouvy o penzijním připojištění musí být budoucí účastník seznámen se statutem a penzijním plánem.

Statut a penzijní plán musí být každému přístupné.

Penzijní plán a jeho změny musí schválit Česká národní banka, je to dokument, od kterého se odvíjí text smlouvy mezi účastníkem a penzijním fondem. Musí být součástí smlouvy o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Penzijní fond musí písemně informovat účastníky o změnách penzijního plánu, které se týkají nároků a dávek poskytovaných z PP. [7]

Penzijní plán specifikuje a stanovuje zásady, podle kterých se penzijní fond řídí a to:

- druhy penzí a ostatních dávek penzijního připojištění,
- podmínky nároku na dávky penzijního připojištění a jejich výplatu,
- způsob výpočtu dávek poskytovaných z penzijního připojištění,

- důvody pro vypovězení penzijního připojištění,
- výši příspěvků,
- podmínky odkladu nebo přerušení placení příspěvků a změny výše příspěvků,
- pravidla a způsob placení příspěvků a postup při neplacení a opožděném nebo nesprávném placení příspěvků,
- podmínky převzetí peněžních prostředků z penzijního připojištění u jiného penzijního fondu a úpravu nároků na základě tohoto převzetí,
- zásady, podle kterých se účastníci včetně příjemců penzí podílejí na výnosech hospodaření penzijního fondu.⁵

Existují dva základní typy penzijních plánů:

- dávkově definovaný penzijní plán – tzn. že předem je stanovena pevná dávka, kterou bude účastník penzijního připojištění v budoucnu pobírat. Od výše této dávky je odvozena výše příspěvku účastníka.
- příspěvkově definovaný penzijní plán – tzn. že předem je stanoven příspěvek, který bude účastník penzijního připojištění nebo třetí osoba odvádět penzijnímu fondu, a z něhož pak vyplývá výše penze, kterou bude účastník v budoucnu pobírat. U takto definovaného penzijního plánu je výše penze závislá na výši zaplacených příspěvků, výši podílu účastníka na výnosech hospodaření penzijního fondu a rovněž na věku, od kterého je vyplácena sjednaná penze. [4]

Penzijní připojištění je v podmínkách ČR založeno pouze na systému penzijního plánu s definovaným příspěvkem. Pouze jedná-li se o invalidní penzi, může být výše této penze stanovena i podle pravidel dávkově definovaného penzijního plánu, ale žádný fond invalidní penzi takto nedefinuje.

Statut musí schválit Česká národní banka.

Statut musí podle zákona o penzijním připojištění obsahovat:

- rozsah činnosti penzijního fondu – penzijní připojištění vzniká na základě smlouvy mezi fyzickou osobou, která je způsobilá být účastníkem, a penzijním fondem dnem stanoveným ve smlouvě. Jinou činnost než penzijní připojištění mohou penzijní fondy vykonávat, jen pokud tato činnost bezprostředně souvisí s penzijním připojištěním,

⁵ Zákon č.42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů. §11

- zaměření a cíle investiční politiky penzijního fondu, zejména druhy majetkových hodnot, které budou pořízovány z peněžních prostředků penzijního fondu,
- zásady hospodaření penzijního fondu,
- způsob použití zisku,
- obchodní firmu a sídlo depozitáře,
- způsob zveřejňování zpráv o hospodaření s majetkem penzijního fondu a změnách statutu a informaci o tom, kde lze tyto zprávy obdržet.⁶

4.2.5 Dávky poskytované z penzijního připojištění

Z penzijního připojištění se poskytují tyto dávky:

- penze – starobní, invalidní, výsluhová, pozůstalostní,
- jednorázové vyrovnání a
- odbytné.

V následující tabulce č.7 jsou stručně charakterizovány jednotlivé dávky poskytované účastníkům penzijního připojištění (popř. oprávněným osobám) spolu s podmínkami vzniku nároku na tyto dávky dle zákona č.42/1994 Sb. o penzijním připojištění.

⁶ Zákon č.42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů. § 10.

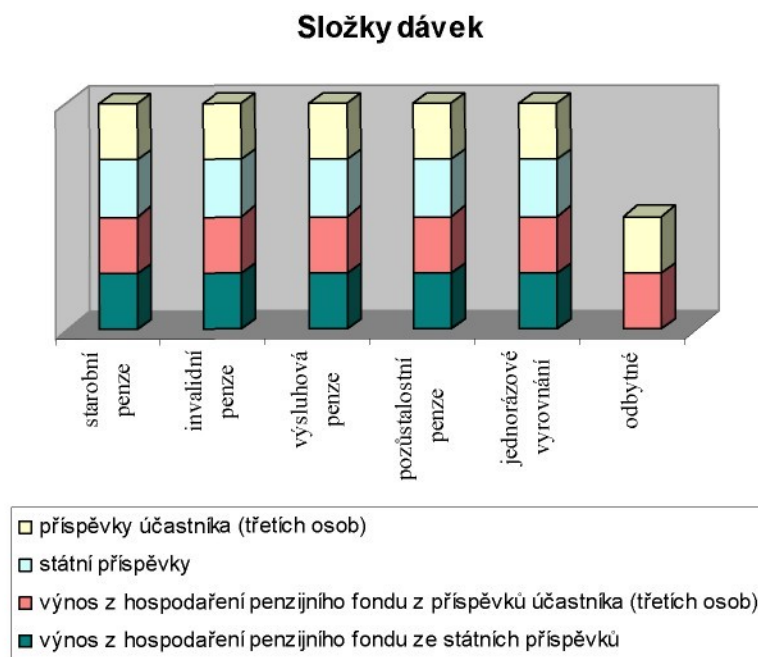
Tabulka č. 7: Dávky poskytované z penzijního připojištění

Dávka		Charakteristika dávky	Podmínky nároku na dávku
P e n z e	starobní	- povinná součást penzijního připojištění - ve smlouvě je vždy třeba jí sjednat, bez ní nelze smlouvu uzavřít	- přiznání starobního důchodu ze sociálního pojištění, - dosažení věku 60 let, - placení příspěvku min. 60 a max. 120 kalendářních měsíců - tuto penzi nelze přiznat, vznikl-li nárok na invalidní penzi a účastník požádal o její výplatu
	invalidní	výplata se čerpá pouze z prostředků určených na starobní penzi	- přiznání plného invalidního důchodu ze zákonného důchodového pojištění - pojištěná doba alespoň 36 kalendářních měsíců nebo 60 kalendářních měsíců u penze stanovené podle dávkového penzijního plánu
	výsluhová	- výplata se čerpá pouze z prostředků určených na výsluhovou penzi - doporučuje se mladším klientům, kterým během 15 let nevznikne nárok na starobní penzi	- placení příspěvku minimálně 180 kalendářních měsíců bez ohledu na dosažený věk - nelze ji přiznat vznikl-li nárok na starobní nebo invalidní penzi a účastník požádal o její výplatu
	pozůstalostní	vyplácena fyzické osobě nebo osobám určeným ve smlouvě o penzijním připojištění podle stanoveného podílu	- úmrtí účastníka, kdy účastníkovi nebyla vyplácena starobní, výsluhová nebo invalidní penze - pojištěná doba musí činit alespoň 36 kalendářních měsíců
Jednorázové vyrovnání		klient může místo důchodu zvolit výběr peněz najednou	- vznik nároku na výplatu některé z penzí - při zrušení penzijního fondu bez právního nástupce
Odbytné		účastník, oprávněné osoby určené ve smlouvě o PP nebo dědicové neobdrží státní příspěvky, částky státního příspěvku musí penzijní fond vrátit Ministerstvu financí.	- klient spořil alespoň 12 kalendářních měsíců, - jeho PP zaniklo výpovědí nebo dohodou, - není mu vyplácena penze - nebo - úmrtí účastníka, - nebyla mu vyplácena penze nebo vyplaceno jednorázové vyrovnání, - nevznikl nárok na pozůstalostní penzi nebo se tohoto nároku všechny osoby určené ve smlouvě písemně vzdaly

Zdroj: Zákon č.42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů.

Zajímavé jsou složky jednotlivých dávek penzijního připojištění. Jak lze vidět z následujícího grafu č.3, téměř všechny dávky obsahují stejné složky, výjimku tvoří odbytné, kdy je jeho výše snížena o státní příspěvky a výnosy z nich vyplývající.

Graf č.3: Složky jednotlivých dávek z penzijního připojištění

Zdroj: Vlastní zpracování, Zákon č.42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů.

Účastníci připojištění musí být každoročně penzijním fondem písemně informováni o výši všech prostředků, které fond eviduje v jejich prospěch na jejich osobních účtech včetně údaje o výši připsaného procenta zhodnocení prostředků účastníka.

Osoby, kterým náleží nároky z penzijního připojištění, jsou:

- účastník – jemu náleží starobní, invalidní a výsluhová penze, jednorázové vyrovnání a odbytné,
- oprávněné osoby (tj. fyzická osoba nebo osoby, které účastník určil ve smlouvě o PP) – jim náleží pozůstalostní penze nebo odbytné,
- dědic nebo dědicové – mají nárok na odbytné, když se částka odbytného z penzijního připojištění stává předmětem dědictví v případě úmrtí klienta penzijního fondu.

V roce 2004 bylo vyplaceno na dávkách PP celkem 5 414 179 000 Kč. [19]

4.2.6 Příspěvek účastníka

Příspěvek účastníka se může skládat z několika plateb (příspěvků) od různých subjektů, a to:

- z příspěvku placeného samotným účastníkem,
- z příspěvku placeného třetí osobou, kterou může být:
 - 1) zaměstnavatel účastníka (velmi častý případ)
 - 2) jiná třetí osoba (rodiče, příbuzní atd.).

Příspěvky lze platit měsíčně, čtvrtletně, pololetně nebo ročně. Příspěvek se považuje za zaplacený včas, pokud je připsán do konce kalendářního měsíce na účet penzijního fondu u jeho depozitáře. Jen u příspěvku zaplaceného včas má účastník právo na připsání státního příspěvku.

Účastník může měnit výši příspěvků dle aktuální finanční situace, tedy snížit, zvýšit nebo zažádat o přerušeni nebo odklad placení. Tuto změnu ale musí písemně oznámit penzijnímu fondu. Účastník nemůže platit příspěvek současně na penzijní připojištění u více fondů.

Minimální výše příspěvku (účastníka nebo zaměstnavatele) je stanovena na 100 Kč měsíčně, což je v případě účastníka částka zakládající nárok na státní příspěvek. Ovšem na příspěvek placený zaměstnavatelem se státní příspěvek neposkytuje.

K 31.12.2004 bylo evidováno 801 627 účastníků, kterým přispívá na penzijní připojištění zaměstnavatel, což je 27,05% z celkového počtu účastníků PP. Celkový počet účastníků penzijního připojištění však obsahuje velký počet ekonomicky neaktivních obyvatel. V případě vyššího počtu ekonomicky aktivních účastníků by jistě počet účastníků, kterým přispívá zaměstnavatel byl vyšší.

Měsíční průměrný příspěvek zaměstnavatele činil v roce 2003 393 Kč, v roce 2004 417 Kč.[14]

4.2.7 Státní příspěvek

Dlouhodobé spoření je výhodné jak pro jeho účastníky, tak i pro celou ekonomiku, proto stát penzijní připojištění různě podporuje. Jednou z podpor je, že stát poskytuje ze státního rozpočtu účastníkům penzijního připojištění státní příspěvky. Ty jsou na osobní účet účastníka připsovány automaticky za každý řádně a včas zaplacený měsíční příspěvek. Za každý měsíc náleží účastníkovi jeden státní příspěvek. Výše státního příspěvku závisí na výši příspěvku účastníka, jak je znázorněno v následující tabulce. Pokud účastník platí příspěvek za delší období než kalendářní měsíc, stanoví se výše státního příspěvku podle průměrné měsíční výše v tomto období.

Tabulka č. 8: Státní příspěvek

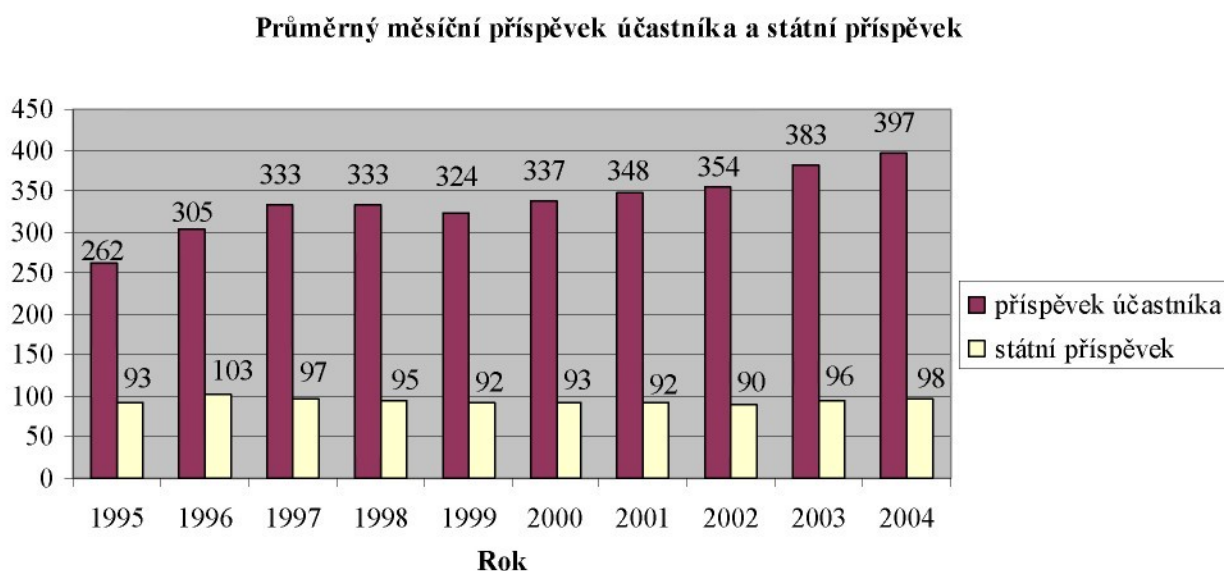
Výše měsíčního příspěvku účastníka (v Kč)	Výše státního příspěvku (v Kč)
100 až 199	50 + 40 % z částky nad 100 Kč
200 až 299	90 + 30 % z částky nad 200 Kč
300 až 399	120 + 20 % z částky nad 300 Kč
400 až 499	140 + 10 % z částky nad 400 Kč
500 a více	150 Kč

Zdroj: Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů.

Maximální státní příspěvek tedy účastník obdrží, když jeho příspěvek činí 500 Kč měsíčně a výše. Dá se říci, že stát svým příspěvkem podporuje více účastníky s nižším měsíčním příspěvkem, neboť si lze povšimnout pravidla, že čím je příspěvek účastníka absolutně nižší, tím roste relativní výše státního příspěvku.

Zajímavý je vývoj průměrného měsíčního příspěvku účastníka a průměrného státního příspěvku v letech 1995 až 2004, který lze pozorovat v následujícím grafu.

Graf č.4: Vývoj průměrného měsíčního příspěvku účastníka a státního příspěvku

Zdroj: Vlastní zpracování, Výroční zpráva: MFČR, 2004 [online]. [1.11.2005]. Dostupné z:

< http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/pp_vyr_zpravy.html >

Jak lze z grafu vyčíst, průměrná výše státního příspěvku se během sledovaného období nijak výrazně nezměnila, ale příspěvky placené účastníky penzijního připojištění se zvýšily o více než jedno sto korun.

5. Srovnání důchodového pojištění a penzijního připojištění se státním příspěvkem

V této kapitole se hodlám zaměřit na porovnání těchto dvou produktů a na nalezení rozdílů mezi nimi v co nejvíce oblastech.

Základním rozdílem mezi důchodovým pojištěním a penzijním připojištěním se státním příspěvkem je ta skutečnost, že penzijní připojištění se státním příspěvkem je založeno zejména na příspěvkově definovaném plánu, pouze v případě invalidní penze může být dávkově definovaný. Důchodové pojištění je založeno nejčastěji na dávkově definovaném plánu. U příspěvkově definovaného plánu je předem stanoven příspěvek, který bude účastník penzijního připojištění nebo třetí osoba odvádět penzijnímu fondu, a z něho pak vyplývá výše penze, kterou bude účastník v budoucnu pobírat. U takto definovaného penzijního plánu je výše penze závislá na výši finančních prostředků na osobním účtu účastníka. Dávkově definovaný plán znamená, že předem je stanovena pevná dávka, kterou bude účastník penzijního připojištění v budoucnu pobírat. Od výše této dávky je podle aktuárských postupů vypočítána výše běžného, popř. jednorázového pojistného.

5.1 Účastníci

V rámci důchodového pojištění může být pojištěným kdokoliv. Ze zákona vyplývá jediné omezení týkající se obecně účastníka životního pojištění a to je nemožnost sjednat pojištění pro případ smrti dítěte, která by nastala do tří let věku, nebo pro případ potratu nebo narození mrtvého dítěte. Z tohoto hlediska je tedy kritérium týkající se pojištěné osoby benevolentnější než u penzijního připojištění. [10]

Účastníkem penzijního připojištění může být fyzická osoba starší 18 let:

- s trvalým pobytem na území České republiky, která uzavře s penzijním fondem písemnou smlouvu o penzijním připojištění,
- s bydlištěm na území jiného členského státu Evropské unie, pokud je účastna důchodového pojištění nebo je poživatelem důchodu z českého důchodového pojištění nebo veřejného zdravotního pojištění v České republice, která uzavře s penzijním fondem smlouvu. [7]

5.2 Počet smluv

Pojištěný může mít uzavřen libovolný počet smluv životního pojištění, v případě pojistné události se při pojistném plnění pojistné částky (anebo důchody) sčítají. Pojistné smlouvy se řídí zákonem č.37/2004 Sb. o pojistné smlouvě.

Účastník penzijního připojištění může mít uzavřeno současně také několik smluv, ovšem příspěvky může platit pouze na jednu smlouvu. U ostatních smluv musí být přerušeno placení příspěvků. Smlouva o penzijním připojištění se řídí zákonem č. 42/1992 Sb. a v tomto zákoně je také uvedeno, že na tyto smlouvy se nevztahuje ustanovení zákona č. 37/2004 Sb. o pojistné smlouvě. Co se tedy týče hlediska počtu aktivních smluv, penzijní připojištění je v tomto ohledu více omezeno.

5.3 Pojistné

Jednotlivé pojišťovny si samy určují minimální výši pojistného a četnost jeho placení. Pojistné může být sjednáno v pojistné smlouvě jako jednorázové pojistné (které je zaplacené najednou při uzavření pojistné smlouvy), nebo jako běžné pojistné (které je placené opakovaně vždy na začátku dohodnutých období (měsíčně, čtvrtletně, pololetně, ročně)). Právo pojišťovny na pojistné vzniká dnem uzavření pojistné smlouvy nebo dnem dohodnutým ve smlouvě. V případě změny výše pojistného záleží na dohodě obou smluvních stran, ale pojišťovna nemusí se zvýšením měsíční úložky souhlasit. [10]

U penzijního připojištění je stanovena minimální výše měsíčních příspěvků jako částka zakládající nárok na státní příspěvek (v současnosti je tato min. částka 100 Kč). Příspěvek musí být zaplacen do konce kalendářního měsíce, na který se vztahuje. Když klient platí příspěvky na delší dobu dopředu, musí být příspěvek zaplacen do konce prvního kalendářního měsíce tohoto období. Účastník má právo měnit výši svého příspěvku, změna je však možná pouze do budoucna a musí to pouze písemně oznámit penzijnímu fondu a PF to musí akceptovat. PF může stanovit lhůtu na změnu příspěvku, jejíž maximální doba jsou tři měsíce od oznámení této změny. [7]

5.4 Zproštění od placení pojistného

U každého druhu životních pojištění lze sjednat také zproštění od placení pojistného, pokud byl pojištěnému během trvání pojištění přiznán plný invalidní důchod ze sociálního pojištění.

U penzijního připojištění tato možnost neexistuje, což tedy může být nevýhodou oproti důchodovému pojištění.

5.5 Postup při neplacení pojistného

Pojišťovna (tedy pojistitel) musí v případě neplacení pojistného zaslat pojistníkovi upomínku k jeho zaplacení. Tato upomínka musí obsahovat lhůtu zaplacení dlužného pojistného, tato lhůta nesmí být dle zákona o pojistné smlouvě kratší než 1 měsíc. Upomínka pojistitele také musí obsahovat upozornění na zánik pojištění v případě nezaplacení dlužného pojistného. V tomto případě pojištění zaniká dnem následujícím po marném uplynutí lhůty. Pojistitel má nárok na doplacení dlužného pojistného. [10]

Co se týče penzijního připojištění, pokud účastník nezaplatil příspěvky alespoň po dobu šesti kalendářních měsíců (popřípadě delší dobu stanovenou penzijním plánem), penzijní fond má právo penzijní připojištění písemně vypovědět. Účastník však musí být nejméně jeden měsíc před vypovězením penzijního připojištění na možnost výpovědi písemně upozorněn. [7]

5.6 Přerušeni

Životní pojištění (tedy i důchodové pojištění) nelze přerušit (pokud v pojistné smlouvě není dohodnuto jinak). [10]

Penzijní připojištění lze přerušit. Účastník může penzijní připojištění přerušit, pokud:

- platil příspěvky na penzijní připojištění po dobu 36 kalendářních měsíců, nebo
- platil příspěvky po dobu 12 kalendářních měsíců v případě každého dalšího přerušeni penzijního připojištění u stejného PF.

Penzijní připojištění se přerušuje dnem, který uvedl účastník v oznámení o přerušeni, nejdříve však prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po doručení písemného oznámení penzijnímu fondu. Po dobu přerušeni má účastník nárok na podíl na výnosech u PF, u kterého penzijní připojištění přerušil. [7]

5.7 Informace poskytované klientovi

Co se týče výše prostředků na účtu pojistníka či účastníka, pojišťovny musí povinně podle zákona o pojistné smlouvě každoročně informovat pojistníka o stavu bonusů. Penzijní fondy musí

každoročně informovat účastníky písemně o výši všech prostředků, které PF eviduje v jejich prospěch, včetně údaje o výši připsaného procenta zhodnocení prostředků účastníka. Tyto informace je PF povinen zaslat nejpozději do jednoho měsíce ode dne konání valné hromady, která rozhoduje o rozdělení zisku, nebo také na žádost účastníka.

Co se týče informací o společnosti, pojišťovna musí umožnit každému nahlédnout do výroční zprávy. Penzijní fond informuje účastníky písemně jednou ročně i o hospodaření a investování PF. [7] [10]

5.8 Depozitář

Penzijní fond má povinnost mít depozitáře. Je to banka, se kterou má penzijní fond uzavřenou smlouvu. Vede penzijnímu fondu účty, zajišťuje veškerý platební styk a obchody na finančním trhu. Penzijní fond je povinen u svého depozitáře zřídit samostatné běžné účty nebo podúčty k běžnému účtu pro přijímání a vracení příspěvků účastníků na penzijní připojištění, poskytování a vracení státních příspěvků na penzijní připojištění, financování činnosti penzijního fondu a umísťování a ukládání prostředků penzijního fondu. Depozitář nesmí nabývat akcie penzijního fondu. Penzijní fond může svého depozitáře změnit, ale tato změna musí být schválena Českou národní bankou. [7]

Na rozdíl od PF, pojišťovny nemají povinnost mít svého depozitáře.

5.9 Pojistný matematik

Pojišťovny musejí v žádosti o povolení k provozování činnosti uvádět jméno odpovědného pojistného matematika. Je to fyzická osoba, která je zapsána v seznamu odpovědných pojistných matematiků vedeném MF. Odpovědný pojistný matematik potvrzuje správnost:

- rozdělení výnosů z finančního umístění v životním pojištění mezi pojištěným a pojišťovnou,
- výpočtu sazeb pojistného,
- výše technických rezerv,
- výpočtu požadované míry solventnosti a
- pojistně matematické metody používané při provozování pojišťovací činnosti.⁷

⁷ Zákon č.363/1999 Sb. o pojišťovnictví a o změně některých předpisů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů. § 23

U penzijního připojištění se v legislativě institut odpovědného pojistného matematika nevyskytuje, záleží tedy pouze na rozhodnutí vedení PF, jaké pravomoci přidělí pojistnému matematikovi na základě pracovní smlouvy.

5.10 Odbytné a odkupné

Co se týče důchodového pojištění, v případě, že bylo placeno běžné pojistné minimálně dva roky nebo bylo sjednáno důchodové pojištění za jednorázové pojistné na dobu delší než jeden rok, má pojistník ze zákona nárok na **odkupné** (dříve **odbytné**), pokud nebylo v pojistných podmínkách stanoveno jinak. Odkupné je rezerva vypočtená pojistně matematickými metodami k datu zániku pojištění. Většinou je výše odbytného stanovena procentuelně dle výše nettorezervy či bruttorezervy (70% nettorezervy nebo 80-99% bruttorezervy). Pojistník má právo, kdykoliv během trvání pojištění, požadovat na pojistiteli sdělení o aktuální výši odkupného. Pojistitel mu musí tuto výši sdělit do jednoho měsíce od doručení žádosti. Výplatou odkupného důchodové pojištění zaniká.

Výše odbytného, plynoucího z penzijního připojištění, a podmínky nároku na něj jsou dány zákonem č. 42/1992 Sb. Nárok na odbytné vzniká:

- účastníkovi, který platil příspěvky po dobu nejméně 12 kalendářních měsíců a jehož penzijní připojištění zaniklo výpovědí nebo dohodou, není mu vyplácena penze a nepřevédl prostředky do penzijního připojištění u jiného penzijního fondu,
- fyzickým osobám určeným ve smlouvě, pokud účastník zemřel a nebyla mu vyplácena penze nebo vyplaceno jednorázové vyrovnání a pokud nevznikl nárok na pozůstalostní penzi, nebo pokud se nároku na pozůstalostní penzi vzdaly všechny fyzické osoby určené ve smlouvě.

Výše odbytného se stanoví jako úhm příspěvků zaplacených účastníkem, příspěvků zaměstnavatele a podílu na výnosech hospodaření penzijního fondu odpovídající výši zaplacených příspěvků. Částky státního příspěvku je PF povinen vrátit Ministerstvu financí.⁸

⁸ Zákon č.42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, § 23.

Lze tedy konstatovat, že u penzijního připojištění, na rozdíl od důchodového pojištění, klient obdrží zpět alespoň tolik, kolik zaplatil.

5.11 Zdanění jednotlivých dávek

Dávky z důchodového pojištění podléhají dani z příjmů z kapitálového majetku.

U plnění ve formě dohodnutého důchodu (penze), se považuje za základ daně plnění z pojištění snížené o zaplacené pojistné, rovnoměrně rozdělené na období pobírání důchodu. Není-li období pobírání důchodu vymezeno, stanoví se jako střední délka života účastníka, podle úmrtnostních tabulek Českého statistického úřadu v době, kdy se začne důchod poprvé pobírat. V tomto případě je sazba daně z příjmu 15%.

Odkupné se pro zjištění základu daně nesnižuje o příspěvky hrazené zaměstnavatelem za zaměstnance po 1. lednu 2001. K 1.1.2001 došlo ke zvýšení sazby daně z příjmu z 15% na 25%.

Co se týče dávek poskytovaných z penzijního připojištění, některé dávky nejsou účastníkovi poskytnuty v plné výši evidované na jeho individuálním osobním účtu, neboť některé příspěvky a výnosy z příspěvků podléhají zdanění, jak dokladuje následující tabulka.

Tabulka č. 9: Sazba daně z příjmu při výplatě dávek z penzijního připojištění

Druh dávky	Sazba daně					
	příspěvek			výnos z příspěvků		
	účastníka	státní	zaměstnavatele	účastníka	státní	zaměstnavatele
Penze	0 %	0 %	0 %	15 %	15 %	15 %
Jednorázové vyrovnání	0 %	0 %	15 %	15 %	15 %	15 %
Odbytné	0 %	x	25 %	25 %	x	25 %

Zdroj: Vlastní zpracování, Zákon č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Nároky z penzijního připojištění jsou sníženy o daň z příjmu. Při výplatě odbytného nepodléhají výše státních příspěvků a výnosů ze státních příspěvků zdanění, protože jak již bylo řečeno dříve účastník penzijního připojištění, oprávněná osoba či dědic je vůbec neobdrží.

Daň se vypočte a zaplatí až v okamžiku vzniku nároku na penzi, jednorázové vyrovnání či odbytné. To tedy znamená, že je to pro klienta výhodnější, neboť peníze, které by byly zaplacený jako daň

dříve, se takto mohou i nadále zhodnocovat. Navíc v případě výplaty formou penze se daň z příjmu vyplácí současně s penzí, a tak se prostředky na daň mohou zhodnocovat dále.

5.12 Oprávněné osoby

Co se týče důchodového pojištění, v případě smrti pojištěného jsou dávky vypláceny oprávněným osobám. Oprávněné osoby určuje pojistník v pojistné smlouvě, mohou být určeny buď přímo jménem nebo vztahem k pojištěnému. Pojistník může oprávněné osoby kdykoliv až do vzniku pojistné události měnit. Pokud nejsou oprávněné osoby určeny, je pojistné plnění předmětem dědictví. [10]

Účastník penzijního připojištění musí ve smlouvě určit oprávněné osoby pouze s uvedením jména a rodného čísla, kterým náleží v případě smrti účastníka pozůstalostní penze nebo odbytné. Účastník může kdykoliv bezplatně podle svého uvážení měnit oprávněné osoby. [7]

5.13 Základní kapitál

Minimální výše základního kapitálu u životních pojišťoven se sídlem na území ČR činí 90 000 000 Kč. V této výši musí být tvořen pouze peněžitými vklady a musí být prokázán jeho původ. Základní kapitál nad povinnou výši může pojišťovna splatit čímkoliv. [8]

Minimální výše základního kapitálu penzijního fondu musí činit alespoň 50 000 000 Kč. Musí být tvořen výhradně peněžitými vklady, které musí být splaceny před podáním žádosti o povolení činnosti. Zvýšení základního kapitálu nelze provést nepeněžitými vklady. [7]

5.14 Solventnost

Na rozdíl od pojišťoven, u penzijních fondů se neměří žádná rizikovost, nemusí tedy mít vlastní zdroje ve výši požadované míry solventnosti. (U PF je tedy, jak již bylo řečeno, stanovena pouze paušální povinnost mít základní kapitál ve výši 50 mil. Kč). Penzijní připojištění je totiž finanční produkt, který má nejen specifické podmínky svého provozování, ale také specifické podmínky poskytování záruk svým akcionářům a účastníkům. Garance jsou do systému penzijního připojištění vloženy v osobní odpovědnosti konkrétních osob či institucí (představenstvo a dozorčí rada ručí za závazky celým svým majetkem, dané povinnosti depozitářské banky, dané povinnosti ČNB jako sjednoceného dozoru, atd.) a samotnou konstrukcí penzijního připojištění (regulace investování, dlouhodobé spoření, existence rezervního fondu, atd.). Avšak i navzdory těmto

opatřením, z původních 44 PF v ČR v roce 1994 zbylo v současnosti 11 penzijních fondů. Většina z nich totiž nebyla právě schopna dostát všem svým závazkům a nebyly schopny dlouhodobě držet krok s tržními nároky. Otázkou tedy zůstává, zda i v současné době je opravdu garance vložených prostředků stoprocentně zaručena.

Na rozdíl od PF, životní pojišťovny jsou povinny mít po celou dobu své činnosti vlastní zdroje nejméně ve výši požadované míry solventnosti. Její výše a výpočet je stanoven vyhláškou č. 303/2004 Sb.

Solventnost je schopnost pojišťovny uhradit ve stanoveném objemu a čase všechny své závazky vyplývající z uzavřených smluv, tedy nepřetržitá dostupnost volných a nezatížených vlastních kapitálových prostředků, které náleží pojišťovně samotné, případně jejím vlastníkům.

Zákon o pojišťovnictví vymezuje solventnost jako „schopnost pojišťovny trvale zabezpečit vlastními zdroji úhradu závazků z pojišťovací činnosti“.⁹

Solventnost, jako stupeň finančního zabezpečení pojišťovny, je čistě otázkou vlastních zdrojů. Zajištění, ačkoliv má přímý vliv na schopnost hrazení závazků, je z instituce solventnosti vyloučeno. Při posuzování solventnosti ale hraje svoji roli jako jeden z nástrojů ovlivňujících optimální míru solventnosti pro konkrétní situaci.

Pojem solventnosti nelze ztotožňovat s pojmem likvidity, tj. s platebními prostředky, které jsou k dispozici. S likviditou by neměly být u pojišťoven problémy v důsledku předplacení pojistného pojistníky.

Solventnost sledují samotné pojišťovny, ale je i sledována státními dozory. V současné době se při kontrole činnosti pojišťoven státní dozory soustřeďují především na hodnocení solventnosti pojišťoven. [3]

Dále je uveden postup sledování solventnosti na základě legislativní úpravy. Zaměřím se pouze na životní pojištění.

⁹ Zákon č. 363/1999 Sb. o pojišťovnictví a o změně některých předpisů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů. § 2

5.14.1 Disponibilní míra solventnosti

Disponibilní míra solventnosti vyjadřuje výši vlastního kapitálu pojišťovny, kterou má pojišťovna objektivně k dispozici pro účely krytí svých závazků. Zjišťuje se na základě bilance pojišťovny, přitom skutečná míra solventnosti zahrnuje následující položky:

- Splacený základní kapitál
 1. Minimální výše základního kapitálu pro provozování neživotního pojištění
 2. Minimální výše základního kapitálu pro provozování životního pojištění
- Polovina nesplaceného základního kapitálu
- Kapitálové fondy
- Zákonný rezervní fond
- Ostatní fondy ze zisku
- Nerozdělený zisk z minulých let
- Budoucí zisk
- Hospodářský výsledek za účetní období
- Rezervy na ostatní rizika a ztráty
- Tiché rezervy z podhodnocených aktiv
- Jiné položky
- Neuhrazená ztráta z minulých let
- Nehmotný majetek [12]

5.14.2 Požadovaná míra solventnosti

Požadovaná míra solventnosti zahrnuje vlastně stanovenou metodikou přepočítaný objem závazků pojišťovny. Velikost požadované míry solventnosti je kvantifikována odděleně a jiným postupem v rámci životních a neživotních pojištění. (Metodika výpočtu požadované míry solventnosti vychází z metodiky uvedené ve směrnici Evropské unie).

Požadovaná míra solventnosti životních pojištění

Při výpočtu se vychází jednak z objemu technických rezerv životního pojištění a jednak z rizikového kapitálu (vztahujícího se k dočasným pojištění pro případ úmrtí).

I. Výpočet z objemu technických rezerv

- Hrubá výše technických rezerv
- Korekční koeficient (KK) = čistá výše technických rezerv/hrubá výše technických rezerv)

Je-li hodnota KK větší než 0,85, potom $PMS_I = \text{hrubá výše technických rezerv} \cdot KK \cdot 0,04$

Je-li hodnota KK nejvýše rovna 0,85, potom $PMS_I = \text{hrubá výše technických rezerv} \cdot 0,85 \cdot 0,04$

II. Výpočet z rizikového kapitálu

Upravuje se na základě korekčního koeficientu (= rizikový kapitál na vlastní vrub/celkový rizikový kapitál) a pevně určeným koeficientem (dosahuje hodnoty 0,001 až 0,003 podle délky sjednaného pojištění na úmrtí). Výsledkem je PMS_{II} .

Minimální hranice solventnosti u životního pojištění je dána součtem obou předchozích výsledků.

$$PMS_{zp} = PMS_I + PMS_{II}$$

Vypočítané hodnoty disponibilní míry solventnosti a požadované míry solventnosti se porovnávají, a tím se získává obraz o solventnosti pojišťovny.

Pokud je disponibilní míra solventnosti větší než požadovaná míra solventnosti, jde o žádoucí stav. To znamená, že výše vlastního kapitálu odpovídá rozsahu činnosti pojišťovny.

Pokud je disponibilní míra solventnosti menší než požadovaná míra solventnosti, znamená to možnost finančních problémů pojišťovny. Výše vlastního kapitálu tedy neposkytuje dostatečnou záruku za závazky pojištění. Je tedy nutné učinit určitá opatření pro zlepšení situace v solventnosti pojišťovny. Mohou to být například změny v rozsahu velikosti vlastních zdrojů, změny v míře zajištění nebo změny ve struktuře pojistných produktů.¹⁰

Dále se zjišťuje výše tzv. garančního fondu.

5.14.3 Garanční fond

Hodnota garančního fondu se zjišťuje dle následujícího propočtu:

$$\text{garanční fond} = 1/3 \text{ požadované míry solventnosti}$$

Zákonem jsou současně stanoveny absolutní hranice garančního fondu. Plnění této hranice má zabezpečit minimální splnitelnost závazků pojišťovny. Minimální velikost garančního fondu je stanovena absolutní částkou a pohybuje se do 90 mil. Kč, přičemž konkrétní požadovaná výše

¹⁰ DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. 2.vyd. Praha: Ekopress, 2005. s. 89,90. ISBN 80-86119-92-0

závisí na provozovaných pojistných odvětvích. Co se týče životního pojištění, garanční fond nesmí být nižší než 90 mil. Kč, jestliže je provozováno jedno nebo více odvětví životního pojištění.¹¹

5.15 Hospodaření

Pojišťovny jsou povinny k plnění závazků vyplývajících z pojišťovací činnosti vytvářet technické rezervy, které se tvoří zejména z přijatého pojistného (v případě potíží se tvoří také klidně z jiných zdrojů pojišťovny) a užívají se tehdy, když pojišťovně nestačí běžné příjmy na výplatu pojistných plnění v běžném období.

Aktiva, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, investují pojišťovny na finančním trhu.

Životní pojišťovny vytváří následující technické rezervy:

- **rezerva na nezasloužené pojistné** – výše této rezervy odpovídá části předepsaného pojistného, které časově souvisí s následujícím účetním obdobím,
- **rezerva na pojistná plnění** – je určena ke krytí závazků z pojistných událostí a obsahuje i hodnotu odhadnutých nákladů spojených s likvidací těchto pojistných událostí,
- **rezerva na prémie a slevy** – používá se ke krytí nákladů na prémie a slevy poskytnuté v souladu s pojistnými smlouvami. Pokud je součástí dohodnutého pojistného plnění i podíl na výnosech z finančního umístění, tato rezerva zahrnuje i ty částky výnosu, které nejsou zahrnuty v rezervě pojistného životních pojištění,
- **rezerva pojistného životních pojištění** – je určena ke krytí budoucích závazků ze životních pojištění, výše této rezervy se vypočítává podle jednotlivých smluv životních pojištění,
- **rezerva životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník** – výše této rezervy se stanoví jako souhrn závazků vůči pojištěným ve výši hodnoty jejich podílů na umístěných prostředcích pojistného z jednotlivých smluv životního pojištění dle zásad obsažených v těchto smlouvách,
- **rezerva na splnění závazků z použité technické úrokové míry** – tvoří se v případě, jestliže současný nebo předpokládaný výnos aktiv pojišťovny nepostačuje k úhradě závazků plynoucích z použité technické úrokové míry,

¹¹ Zákon č.363/1999 Sb. o pojišťovnictví a o změně některých předpisů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů. § 22

- **rezerva pojistného neživotních pojištění** – vytváří se k pojistným odvětvím, u kterých se pojistné stanovuje podle vstupního věku pojištěného,
- **jiné rezervy.** [8]

Výše technických rezerv vztahující se životnímu pojištění činila ke konci roku 2004 139,3 mld. Kč, což znamená nárůst o 11% oproti roku 2003. [13]

V souvislosti s technickými rezervami byl použit termín technická úroková míra. Technická úroková míra (dále TÚM) je minimální zaručené zhodnocení finančních příspěvků pojistníků, které je garantováno pojišťovnou. Maximální výši TÚM stanovuje Ministerstvo financí na základě výnosů z dlouhodobých dluhopisů vydaných Českou republikou. V současnosti je maximální výše TÚM stanovena na 2,4 % p.a.

Penzijní fondy musí hospodařit s majetkem s odbornou péčí a s cílem zabezpečit spolehlivý výnos. Nesmí se svým majetkem nakládat v rozporu se zájmy účastníků.

Vytváří **rezervní fond** na splnění závazků vyplývajících ze smluv o penzijním připojištění. Do toho rezervního fondu povinně odvádí 5 % ze zisku dosaženého za předchozí rok.

Peněžní prostředky shromážděné penzijním fondem musí být umístěny s odbornou péčí tak, aby byla zaručena bezpečnost, kvalita, likvidita a rentabilita skladby finančního umístění jako celku. PF v době spoření ze zákona garantuje nezáporné zhodnocení a v době výplaty penze obvykle garantují výnos 2-3% p.a. Zákon žádným způsobem nereguluje maximální garantované zhodnocení. Jediný způsob regulace je to, že se schvalují penzijní plány, kde se mj. píše o zásadách, podle kterých se účastníci včetně příjemců penzi podílejí na výnosech hospodaření penzijního fondu. [7]

5.16 Investování

Pojišťovny se při investování aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, řídí zákonem č.363/1999 Sb. a musí dodržovat následující zásady, které jsou vzájemně protichůdné. Je třeba najít optimum mezi těmito požadavky:

- **zásada bezpečnosti** – záruka návratnosti vložených prostředků,
- **zásada rentability** – zabezpečení výnosu z držby nebo zisku z prodeje jednotlivých složek finančního umístění,

- **zásada likvidity** – aby část finančního umístění byla pohotově k dispozici,
- **zásada diverzifikace** – rozložení investic mezi více právnických osob, mezi nimiž neexistuje žádný vztah.

Limity pro jednotlivé položky skladby finančního umístění určuje vyhláška č.303/2004 Sb.

U pojišťoven je nutno akcentovat, že zákonné limity finančního umístění se týkají pouze aktiv, skládajících se z technických rezerv. Vlastní aktiva pojišťoven jsou regulovány solventností.

Pojišťovny mohou podle zákona investovat do těchto finančních instrumentů:

- **dluhopisy** – limity jsou stanoveny dle jednotlivých druhů dluhopisů,
- **pokladniční poukázky** – až 75 % z celkových technických rezerv,
- **půjčky, úvěry a jiné pohledávky** – limit je 10 % z celkových technických rezerv a musí být kryty bankovní zárukou,
- **směnky** – maximálně 10 % z celkového objemu technických rezerv,
- **nemovitosti** – maximálně 20 % z celkových technických rezerv
- **hypoteční zástavní listy** – až 50 % z celkového objemu technických rezerv,
- **kotované akcie** – až do výše 10 % z celkových technických rezerv,
- **vklady** – limit 50 % z celkového objemu technických rezerv,
- **umělecká díla a předměty** – limit 5 % z celkových technických rezerv,
- **cenné papíry vydané jednotkou kolektivního investování** – pro jednotlivé emitenty je limit maximálně 5 %,
- **zajišťovací deriváty** – maximálně 5 % z celkových technických rezerv,
- **pohledávky za zajišťovnami** – až do výše 50 % z celkových technických rezerv, tyto pohledávky mohou pojišťovny použít až po odečtení všech závazků vůči zajišťovnám. [12]

Penzijní fond se při investování prostředků řídí zákonem č. 42/1994 Sb. Na rozdíl od pojišťoven, kde se zákonné limity finančního umístění týkají pouze aktiv, skládajících se z technických rezerv, u penzijního připojištění jsou ze zákona regulována všechna aktiva (tedy celá rozvaha).

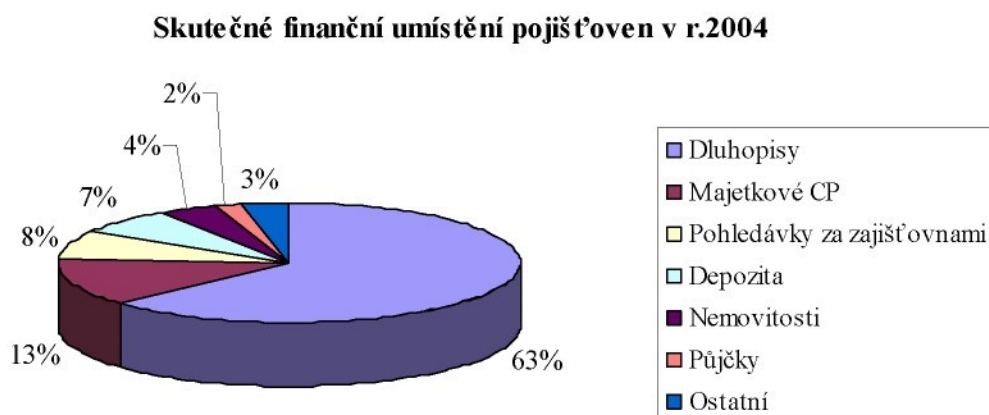
Peněžní prostředky shromážděné penzijním fondem mohou být umístěny do:

- **dluhopisů**, jejichž emitentem je členský stát OECD nebo centrální banka tohoto státu, a dluhopisů, za které převzal záruku členský stát OECD, a dále do dluhopisů vydaných jinou mezinárodní finanční institucí, jejíž členem je ČR,
- **podílových listů otevřených podílových fondů**,

- **cenných papírů**, s nimiž se obchoduje na regulovaném trhu země OECD,
- **movitých věcí** představujících záruku bezpečného uložení peněžních prostředků,
- **nemovitostí** poskytujících záruku spolehlivého uložení peněžních prostředků a sloužících zcela nebo převážně k podnikání nebo bydlení,
- **vkladových účtů, vkladních knížek a vkladů**, potvrzených vkladovým certifikátem nebo vkladním listem, a to u banky nebo pobočky zahraniční banky na území ČR nebo u banky se sídlem na území členských států OECD,
- **zajišťovacích obchodů**, zejména **derivátových a opčních**, tyto obchody může PF uzavírat pouze za předpokladu, že slouží ke snižování rizik plynoucích z kurzů cenných papírů, úrokových měr a devizových kurzů aktiv nacházejících se v portfoliu PF. [7]

V následujícím grafu č.5 a č.6 je zobrazena skutečná skladba finančního umístění pojišťoven a penzijních fondů v roce 2004.

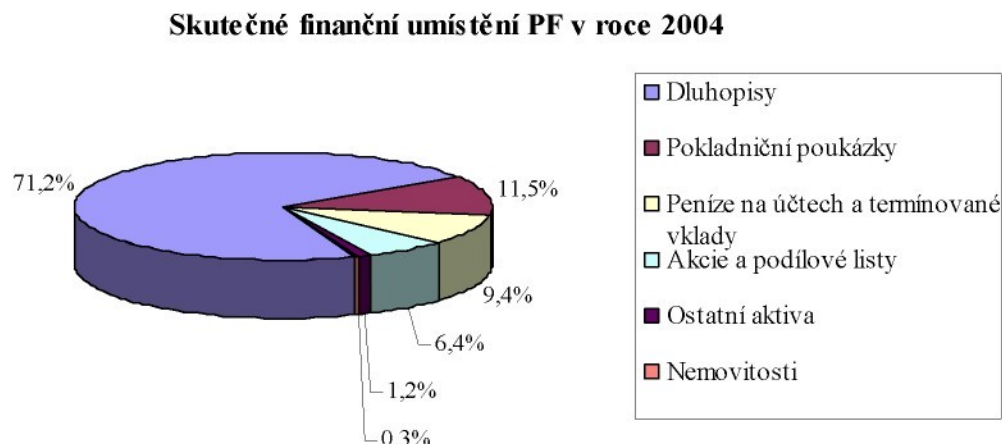
Graf č.5: Skutečná skladba finančního umístění pojišťoven v roce 2004.

Zdroj: *Vlastní zpracování, Výroční zpráva: ČAP, 2004* [online]. [20.2 2006]. Dostupné z:

<[http:// www.cap.cz/souboryKeStazeni.aspx](http://www.cap.cz/souboryKeStazeni.aspx)>

Graf č.6: Skutečná skladba finančního umístění PF v roce 2004

Zdroj *Vlastní zpracování, Výroční zpráva: MFČR, 2004* [online]. [20.2.2006]. Dostupné z:
 < http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/pp_vyr_zpravy.html >

Lze tedy sledovat opatrnost v investování pojišťoven a penzijních fondů. Z důvodu těchto zákonem stanovených limitů v oblasti investování je jasné, že investice do důchodového pojištění nebo penzijního připojištění je velmi konzervativní investicí, avšak s poměrně jistou návratností.

5.17 Způsob rozdělení zisku a garance výnosů

U penzijních fondů je způsob rozdělení zisku plně regulován zákonem č.42/1992 Sb. PF rozděluje zisk tak, že nejméně 5 % připadá do rezervního fondu a nejvíce 10 % se rozdělí dle rozhodnutí valné hromady, zbylá část se použije ve prospěch účastníků a osob, jejichž penzijní připojištění zaniklo v roce, za který se zisk rozděluje. Dělí se zisk celé a.s. (který je ovlivněn mj. správními náklady celé firmy).¹²

Dle výsledků APFČR byl celkový hospodářský výsledek v roce 2004 rozdělen v poměru:

- do rezervních fondů bylo vloženo 6,20 % zisku,
- mezi účastníky bylo rozděleno 86,24 % zisku,
- na jiné rozdělení dle vůle valné hromady připadalo 7,56 % zisku;
z čehož na dividendách bylo vyplaceno 3,25 % celkového zisku.

¹² Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, §35

Od dosažených hospodářských výsledků se odvíjí i podíly na výnosech hospodaření penzijního fondu připisované účastníkům penzijního připojištění. PF mají ze zákona povinnost připisovat klientům každoročně nezáporné výnosy z hospodaření. V některých penzijních plánech je obsažena garance minimálního výnosu, která bude použita při výpočtu penze. V současných penzijních plánech tak můžeme sledovat dva způsoby řešení garance minimálního výnosu. Prvním způsobem je fixní úrok. Zde však v případě vyšších hodnot lze předpokládat riziko související s budoucím plněním závazků, které plynou z těchto garancí. Druhým způsobem je stanovení minimálního výnosu až v okamžiku výpočtu penze a její garance po dobu výplaty. Zde tedy PF musí počítat s vyplácením takto garantovaných penzí i v řádech desítek let.

Přispívající účastníci se podílí na výnosech hospodaření PF přímo úměrně výši finančních prostředků, evidovaných v jejich prospěch v roce, za který je zisk rozdělován.

V případě účastníků, kteří již pobírají penzi, jsou výnosy z hospodaření PF připisovány v podobě valorizace těchto penzí. Tento výnos je připisován k úhrnu finančních prostředků, které jsou určeny na výplatu penzí, a to stejným způsobem jako přispívajícím účastníkům. Tento výnos je snížen o garantovaný minimální výnos, který již byl při výpočtu dané penze zahrnut.

Výnosy musí být připsány do tří měsíců po schválení účetní závěrky PF valnou hromadou, nejpozději však do 30.06. následujícího roku po roce, za který je zisk rozdělován.

V následující tabulce je znázorněno zhodnocení prostředků účastníků v jednotlivých penzijních fondech v letech 1995 až 2004.

Tabulka č. 10: Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění v jednotlivých penzijních fondech (vypočtené v procentech dle metodiky APF ČR)

Název penzijního fondu	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Allianz PF			8,9	9,1	6,0	3,8	4,36	3,71	3,0	3
CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS PENZIJNÍ FOND (nyní Winterthur PF, a.s.)	12,8	11,45	11,2	10,1	6,5	4,1	4,25	3,41	3,36	3,1
ČSOB PF Progres	0	16,4	8,0	10,9	7,7	5,62	3,9	4,26	4,3	5,3
ČSOB PF Stabilita	10,4	10,9	10,3	10,02	6,1	4,2	3,2	3,0	2,3	4,3
Generali PF	10,3	10,61	14,6	11,4	5,3	3,6	4,6	4,1	3,0	3
Hornický PF Ostrava	0	3,47	7,84	7,7	4,41	2,04	2,37	3,24	2,44	3,08
ING penzijní fond	12,8	12,1	11,0	9,34	6,0	4,4	4,8	4,0	4,0	2,5
PF České pojišťovny	10,30	9,20	9,60	9,72	6,6	4,5	3,8	3,2	3,1	3,5
PF České spořitelny	4,0	8,1	9,05	8,33	4,4	4,2	3,8	3,5	2,64	3,74
PF Komerční banky	9,44	8,36	9,10	9,5	7,2	4,89	4,4	4,63	3,4	3,5
Zemský PF	11,8	7,0	7,0	7,0	7,0	5,01	4,6	4,11	4,01	4,38

Zdroj: *Asociace penzijních fondů České republiky* [online]. [30.3.2006]. Dostupné z:

< http://www.apfcr.cz/index.php?template=podklady/zhodnoceni_a.html >

Pojišťovny, na rozdíl od PF, nerozdělují zisk direktivně dle zákona, ale na základě kalkulačních protokolů k jednotlivým produktům, kde se někdy uplatňuje také rozhodnutí vedení společnosti. U pojišťoven, na rozdíl od PF kde se dělí celý zisk, se dělí jenom výnosy z investování technických rezerv (mimo pojišťoven na vzájemnostním principu).

Pojišťovny garantují pojištěným minimální zaručené zhodnocení vložených prostředků v podobě technické úrokové míry (dále jen TÚM). Pojišťovny nesmí měnit TÚM v průběhu doby trvání jednotlivých pojistek. Výnosy, jež pojišťovny připisují nad úroveň TÚM, záleží na rozhodnutí jednotlivých pojišťoven.

Pokud tedy pojišťovna hospodáří lépe než očekávala při stanovení pojistného, o část zisku se rozdělí se svými klienty. Důvody vyššího zisku mohou být v zásadě tři:

- vyšší zhodnocení než očekávané,
- nižší náklady než kalkulované a
- lepší škodní průběh (méně úmrtí než odpovídá použitým úmrtnostním tabulkám). [6]

Pokud se pojišťovna rozhodne poskytovat podíl na zisku ze všech těchto důvodů, může postupovat následovně: na konci roku při účetní závěrce se určitá část (např. 50%) hospodářského výsledku pojišťovny rozdělí zpět klientům, většinou ve formě navýšení pojistné částky. Tento systém je v některých zemích používán, ne však v České republice.

Pokud prozkoumáme české pojistné podmínky, můžeme nalézt dvě formulace podílu na zisku:

1. **Neurčitá formulace** typu „Podíl na zisku se vypočítává podle zásad a ve výši stanoveným pojistitelem...“ nebo „Pojištění se podílejí na případných přebytcích pojistného v závislosti na výdajích a příjmech pojistitele...“ a podobně. Tato obecná formulace nedává pojistníkovi možnost kdykoliv v průběhu pojištění zkontrolovat připsanou výši zhodnocení, zároveň také tato podmínka nesplňuje podmínku zákona o pojistné smlouvě (uvedenou v § 66, odstavec 2e) na informování zájemce o způsobu výpočtu a rozdělení bonusu.
2. **Podíl na investičním výnosu.** Pojistník s podílí na vyšším zhodnocení, než bylo kalkulováno při výpočtu pojistného, neparticipuje na výnosu z úspory nákladů nebo podúmrtnosti. Protože se jedná o jediný konkrétně popsáný způsob podílu na zisku v pojistných podmínkách v České republice, rozeberu jej podrobně dále.

Podíl na investičním výnosu – čisté zhodnocení

Na základě dosaženého hrubého ročního výnosu na pojistné rezervě, pojišťovna vypočte čisté zhodnocení podílu na zisku pomocí tří parametrů:

- použité technické úrokové míry (TÚM)
- poplatku za správu matematické rezervy (PzS)
- koeficient výsledného dělení mezi pojistníka a pojišťovnu (koef)¹³

$$\text{čisté zhodnocení} = (\text{hrubé zhodnocení} - \text{TÚM} - \text{PzS}) * \text{koef}$$

¹³ Finanční poradce. Č. 3. Praha: Economia, 2005. ISSN 1214 -410x

Rovnice říká: od celkového zhodnocení se odečte technická úroková míra (protože její výše je již zohledněna v garantované pojistné částce) a poplatek za správu rezervy. Výsledek se rozdělí např. v poměru 85:15 mezi pojistníka a pojišťovnu. Tomu odpovídá hodnota parametru koef. 0,85 (tedy 85 %), dalším často používaným poměrem je 90:10. Hodnota TÚM se v současnosti u běžně placených druhů životního pojištění pohybuje od 2 % do maximálně povolených 2,4 %. Velký rozptyl lze nalézt u poplatku za správu rezervy – od 0 % do 2 %. Hodnota poplatku za správu je tedy velmi důležitým parametrem pro výši podílu na zisku. Na první pohled by se zdálo, že při výběru nejvýhodnějšího životního pojištění stačí zvolit produkt s nejmenším, nejlépe nulovým poplatkem za správu. Avšak situace je složitější. Pojišťovna, která si během trvání pojištění strhává tento poplatek, může nabídnout levnější cenu pojištění, tj. nižší pojistné, neboť své náklady uhradí nejen z pojistného, ale i z poplatku za správu. Za stejné pojistné si tedy pojistník buď může koupit pojištění s nižší pojistnou částkou, ale vyšším podílem na zisku (nízký nebo nulový poplatek za správu), nebo pojištění s vyšší pojistnou částkou již od počátku, ale s nižším podílem na zisku v průběhu pojištění. Je tedy nutné porovnávat oba parametry – výši pojistného i poplatek za správu.

Podíl na investičním výnosu – připsaná hodnota

Pokud známe čisté zhodnocení, vynásobíme jím hodnotu průměrné rezervy a získáme tak podíl na zisku.

$$\text{podíl na zisku} = \text{průměrná rezerva (za rok za který se připisuje výnos)} * \text{čisté zhodnocení}$$

Pojišťovna s tímto podílem na zisku může naložit různě, třeba ho ihned vyplatit pojistníkovi. V naprosté většině případů se ale používá k navýšení pojistné ochrany. Pojišťovna vezme v úvahu výši podílu na zisku, zbývající dobu pojištění, aktuální věk klienta a navýší sjednanou pojistnou částku.¹⁴

¹⁴ Finanční poradce. Č. 3. Praha: Economia, 2005. ISSN 1214 -410x

5.18 Zprostředkovatelská činnost

Penzijní připojištění a zprostředkovatelská činnost s ním související není nijak zákonem regulována.

Regulaci ovšem podléhá zprostředkovatelská činnost v pojišťovnictví.

Dříve byla tato činnost upravena pouze v rámci zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví – tato právní úprava ale neurčovala konkrétní požadavky na kvalifikaci pojišťovacích agentů ani makléřů (to umožňovalo, aby vedle odborně velmi fundovaných zprostředkovatelů působily i osoby, jejichž odborná zdatnost nebyla na žádoucí výši).

S účinností od 1.ledna 2005 se na činnost pojišťovacích zprostředkovatelů vztahuje zcela nový zákon a to zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí – zákon upravuje činnost těchto samostatně fungujících podnikatelských subjektů na pojistném trhu, stanovuje podmínky pro výkon daných činností, nástroje regulace ze strany státu.

Z tohoto zákona vyplynuly především tyto povinnosti:

- podat žádost o zápis do registru a v ní doložit splnění povinností stanovených zákonem,
- v případě, že daná osoba nemůže předložit doklad o ukončení odborného studia, musí složit odbornou zkoušku (do dvou let od účinnosti zákona).

Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, prováděcí vyhláška č. 582/2004 Sb.

Zákonem se:

- upravují podmínky podnikání pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů,
- upravují podmínky zahájení činnosti,
- zřizuje se registr (vede ho MF, je to podmínka činnosti) zprostředkovatelů a likvidátorů,
- upravuje výkon státního dozoru nad jejich činností.

Zákon se nevztahuje na všechny způsoby zprostředkování – např. na:

- činnost zaměstnanců pojišťovny a zajišťovny,
- poradenskou činnost v pojišťovnictví,
- doplňkovou činnost zprostředkovatele aj. [9]

Zprostředkovatelská činnost =

1. předkládání návrhů na uzavření smluv,
2. provádění přípravných prací směřujících k uzavření smluv,
3. uzavírání smluv jménem a na účet pojišťovny (zajišťovny),
4. pomoc při správě pojištění a vyřizování nároků ze smluv.

Pojišťovacím zprostředkovatelem = právnická nebo fyzická osoba, která za úplatu provozuje zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví.

Druhy zprostředkovatelů:

- vázaný pojišťovací zprostředkovatel,
- podřízený pojišťovací zprostředkovatel,
- pojišťovací agent,
- pojišťovací makléř,
- pojišťovací zprostředkovatel, jehož sídlo je na území EU. [9]

Vázaný pojišťovací zprostředkovatel

- vykonává zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví jménem a na účet jedné nebo více pojišťoven,
- neinkasuje pojistné, nevypláci plnění z pojistných nebo zajišťovacích smluv,
- nesmí nabízet vzájemně konkurenční produkty od různých pojišťoven,
- ve své činnosti je vázán písemnou smlouvou s pojišťovnou a jejími pokyny,
- pojišťovna, jejíž pojistný produkt nabízí, odpovídá za škodu jím způsobenou při výkonu zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví,
- podmínky výkonu: musí být zapsán do registru, splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky pro základní kvalifikační stupeň odborné způsobilosti. [9]

Podřízený pojišťovací zprostředkovatel

- spolupracuje s pojišťovacím agentem nebo pojišťovacím makléřem na základě písemné smlouvy,
- neinkasuje pojistné a nezprostředkovává plnění z pojistných nebo zajišťovacích smluv,

- ve své činnosti je vázán pokyny pojišťovacího zprostředkovatele, jehož jménem a na jehož účet jedná,
- je odměňován pojišťovacím zprostředkovatelem,
- musí být zapsán do registru, splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky pro základní kvalifikační stupeň odborné způsobilosti,
- pojišťovací zprostředkovatel, jehož jménem a na jehož účet jedná, odpovídá za škodu jím způsobenou při výkonu zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví. [9]

Pojišťovací agent

- vykonává zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví na základě písemné smlouvy, jménem a na účet jedné nebo více pojišťoven,
- může nabízet vzájemně konkurenční produkty od různých pojišťoven,
- ve své činnosti je vázán vnitřními předpisy pojišťovny,
- pojišťovací agent je odměňován pojišťovnou,
- je oprávněn přijímat pojistné nebo zprostředkovávat plnění z pojistných smluv – pokud je pojistné zapláceno agentovi, znamená to, že je pojistné uhrazeno pojišťovně. Uhrazené pojistné plnění je až když ho obdrží pojištěný, ne agent.
- musí být zapsán do registru, splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky pro střední kvalifikační stupeň odborné způsobilosti,
- musí být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem této činnosti (účinnou na celém území Evropského hospodářského prostoru, s limitem pojistného plnění nejméně ve výši odpovídající hodnotě 1 000 000 eur na každou pojistnou událost, v případě souběhu více pojistných událostí v jednom roce nejméně ve výši odpovídající hodnotě 1 500 000 eur) - pokud se pojišťovna, jejímž jménem a na jejíž účet pojišťovací agent jedná, písemně nezavázala převzít odpovědnost za škody způsobené touto jeho činností,
- byl-li zmocněn přijímat od pojistníka pojistné nebo od pojišťovny výplaty pojistného plnění, je povinen:
 - udržovat trvale likvidní finanční jistinu ve výši 4 % z ročního objemu jím inkasovaného pojistného, nejméně však ve výši odpovídající hodnotě 15 000 eur,
 - používat pro převody pojistného a pojistného plnění výhradně zvlášť k tomu zřízené a od vlastního hospodaření oddělené bankovní účty.

výhradní pojišťovací agent – jedná jménem a na účet pouze jedné pojišťovny.

- charakter vázaného pojišťovacího zprostředkovatele (za škodu odpovídá pojišťovna, základní odborná způsobilost),
- pro převody pojistného používá zvlášť k tomu zřízený a od vlastního hospodaření oddělený bankovní účet.

Pojišťovací makléř

- ve své činnosti je vázán obsahem smlouvy uzavřené s klientem,
- v závislosti na obsahu smlouvy s klientem pojišťovací makléř zpracovává komplexní analýzy pojistných rizik, návrhy pojistných nebo zajistných programů, poskytuje konzultační a poradenskou činnost, provádí správu uzavřených pojistných nebo zajišťovacích smluv, sleduje lhůty k jejich revizi, spolupracuje při likvidaci pojistných událostí,
- musí být zapsán do registru, splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky pro vyšší kvalifikační stupeň odborné způsobilosti,
- odměňován pojišťovnou nebo zajišťovnou, nebylo-li s příslušnou pojišťovnou a pojistníkem dohodnuto jinak,
- musí být pojištěn na odpovědnost za škodu (jako p. agent),
- musí udržovat trvale likvidní finanční prostředky a zvláštní účet (jako p. agent). [9]

Pojišťovací zprostředkovatel s domovským členským státem jiným, než je Česká republika

- může na území České republiky provozovat zprostředkovatelskou činnost v pojišťovníctví v rozsahu, v jakém je tuto činnost oprávněn provozovat v domovském členském státě (po splnění informačních povinností),
- může provozovat činnost na území České republiky na základě práva zřízovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby. [9]

Samostatný likvidátor pojistných událostí

- provádí, na základě smlouvy uzavřené s pojišťovnou, jejím jménem a na její účet, šetření nutné ke zjištění rozsahu její povinnosti plnit ze sjednaného pojištění,
- smlouva vždy obsahuje:
 - a. vymezení pojistných událostí, kterých se smlouva týká,
 - b. vymezení rozsahu dohodnutých činností,
 - c. vymezení pravomocí smluvních stran,
- musí být zapsán do registru, splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky pro základní kvalifikační stupeň odborné způsobilosti,
- musí být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem této činnosti s limitem pojistného plnění nejméně ve výši odpovídající hodnotě 500 000 eur na každou pojistnou událost, v případě souběhu více pojistných událostí v jednom roce nejméně ve výši odpovídající hodnotě 1 000 000 eur. [9]

Odborná způsobilost

- 1) získání všeobecných znalostí – prokázání dokladem o ukončení střední školy
- 2) získání odborných znalostí – dvojí způsob prokázání:
 - odborné studium na SŠ nebo VŠ (problematika pojišťovnictví, finančních služeb a s tím souvisejících oblastí)
 - složením odborné zkoušky

- **zkouška** pro vázaného pojišťovacího zprostředkovatele a likvidátora => v instituci, která provádí odborné kurzy z této oblasti a je zapsána v prováděcí vyhlášce MF (vyhláška č. 582/2004 Sb., příloha č. 6)

pro p. agenta a p. makléře: - zkouška před zkušební komisí = 3 členové jmenovaní MF

- ⇒ základní stupeň = všeobecné znalosti, znalosti v rozsahu odborného minima, znalosti produktů, které nabízí, schopnost klientovi vysvětlit obsah produktu,
- ⇒ střední stupeň = všeobecné znalosti, znalosti v rozsahu odborného minima, znalost pojistných produktů, schopnost vysvětlit klientovi obsah produktů, analýza konkurenčních produktů, musí nabídnout klientovi nejvíce vyhovující jeho potřebám, prokázána odborná praxe min. 2 roky,
- ⇒ vyšší stupeň = všeobecné znalosti, znalosti v rozsahu odborného minima, praxe min. 4 roky, znalosti pojistných a zajišťovacích produktů, schopnost vysvětlit klientovi obsah produktů, analýza konkurenčních, musí nabídnout klientovi produkt nejvíce vyhovující. [9]

Přínos zákona o zprostředkovatelích pro klienty:

- ve volně přístupném registru se mohou dozvědět základní informace o zprostředkovateli, který se jim snaží nabízet své služby,
- zjistí stupeň odborné způsobilosti, který klientovi napoví, v jakém postavení je zprostředkovatel vůči pojišťovně či klientovi a v jakém rozsahu je kvalifikovaný.

Změny pro zprostředkovatele:

- zpřísnily se podmínky pro podnikání, náročná kritéria,
- vyrostly náklady na školení, na správní poplatky a také ceny pojištění odpovědnosti.

Počínaje datem vstupu do Evropské unie (1.5.2004) vznikla licencovaným osobám z ostatních členských zemí možnost nabízet finanční služby v České republice a obdobně licencované osoby z ČR mohou nabízet finanční služby v ostatních zemích EU, a to na základě tzv. "**Jednotného evropského pasu**" (jednotné evropské licence). Osoby oprávněné nabízet služby na základě této jednotné licence jsou zahrnuty v příslušných seznamech vedených institucemi státního dozoru.

Dle mého názoru by zprostředkovatelé poskytující penzijní připojištění měli také podléhat regulaci, jak je tomu u pojišťovacích zprostředkovatelů. Zejména v souvislosti s nutnou penzijní reformou bude nejspíš kladen velký důraz na penzijní fondy a tudíž i na zprostředkovatele penzijního připojištění. Myslím si, že by měli také mít určitý stupeň odborné kvalifikace a měli by být zapsáni do registru, kde by se potenciální klienti mohli dozvědět základní informace o zprostředkovateli, který se jim snaží nabízet své služby.

5.19 Daňové zvýhodnění

Státní podpora důchodového pojištění je poskytována formou daňových úlev, které vstoupily v účinnost 1.ledna 2001 prostřednictvím novely zákona o daních z příjmů.

Podporou penzijního připojištění ze strany státu je kromě státního příspěvku také daňové zvýhodnění. Daňové úlevy v souvislosti s penzijním připojištěním se uplatňují na základě novely zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, a to od 1.ledna 2000.

a) Daňové výhody důchodového pojištění a penzijního připojištění z pohledu zaměstnance a OSVČ.

V rámci důchodového pojištění může zaměstnanec nebo OSVČ využít daňových úlev za těchto podmínek:

- pojistník musí být zároveň i pojištěný,
- sjednaná doba výplaty pojistného plnění (jednorázového nebo důchodu) min. 60 měsíců po uzavření smlouvy a nejdříve v kalendářním roce, v jehož průběhu dosáhne pojištěný věku 60 let,
- u pojistné smlouvy, s pevně sjednanou pojistnou částkou pro případ dožití, v případě pojistné doby 5 -15 let, musí být stanovena tato pojistná částka alespoň ve výši 40 000 Kč,
- u pojistné smlouvy, s pevně sjednanou pojistnou částkou pro případ dožití, v případě pojistné doby nad 15 let, musí být stanovena tato pojistná částka alespoň ve výši 70 000 Kč,
- u důchodového pojištění se sjednanou pojistnou částku považuje odpovídající jednorázové vyrovnání v případě dožití,
- v případě jednorázového pojistného se zaplacené pojistné rozpočítá poměrně na zdaňovací období, podle délky trvání pojištění,
- maximální částka, kterou lze odečíst od základu daně za zdaňovací období, je v úhrnu 12 000 Kč, a to i v případě, že měl poplatník uzavřeno více smluv s více pojišťovnami.

V rámci penzijního připojištění, částka, o kterou si může poplatník snížit svůj základ daně ve zdaňovacím období, se rovná úhrnu příspěvků zaplacených poplatníkem na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem za zdaňovací období sníženému o 6 000 Kč (jelikož na tuto částku je poskytován státní příspěvek). Maximální částka, kterou lze takto odečíst za zdaňovací období, činí 12 000 Kč. [11]

V následující tabulce uvádím daňové výhody důchodového pojištění a penzijního připojištění z pohledu zaměstnance a OSVČ (v Kč), při předpokládané **daňové sazbě 20%**. Tabulka obsahuje i výši státního příspěvku.

Tabulka č.11: Daňové výhody důchodového pojištění a penzijního připojištění z pohledu zaměstnance a OSVČ (v Kč).

Výše ročního příspěvku (pojistného)	Důchodové pojištění	Penzijní připojištění		
	Daňová úleva	Státní příspěvek	Daňová úleva	Celková státní podpora
1200	240	600	0	600
2400	480	1080	0	1080
3600	720	1440	0	1440
4800	960	1680	0	1680
6000	1200	1800	0	1800
9000	1800	1800	600	2400
12000	2400	1800	1200	3000
15000	2400	1800	1800	3600
18000	2400	1800	2400	4200
21000	2400	1800	2400	4200
24000	2400	1800	2400	4200

Zdroj: *Vlastní výpočet*

Jak lze vidět z tabulky, celková státní podpora je v tomto případě vyšší u penzijního připojištění, neboť na příspěvky účastníka, jak již bylo řečeno, se poskytuje kromě daňových úlev i státní příspěvek. Ovšem co se týče samotné daňové úlevy na penzijní připojištění, účastník měsíčně musí platit příspěvek ve výši více jak 500 Kč, aby získal nárok na uplatnění daňového odpočtu. Optimální výše příspěvku, která účastníkovi zajistí jak požadovanou maximální výši daňového odpočtu, tak i připsání maximálního státního příspěvku, je platba 1 500 Kč měsíčně, tj. 18 000 Kč ročně.

b) Státní podpora zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění z pohledu zaměstnance.

Pokud přispívá zaměstnanci na důchodové pojištění zaměstnavatel, můžeme sledovat z pohledu zaměstnance tyto formy státní podpory:

- příspěvek nepodléhá dani z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků,
- z příspěvku zaměstnanec neodvádí pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění.

Zaměstnanec má nárok na tyto formy státní podpory za těchto podmínek:

- zaměstnavatel hradí pojišťovně za zaměstnance pojistné na pojištění pro případ dožití, dožití nebo smrti a na důchodové pojištění,
- sjednaná doba výplaty pojistného plnění (jednorázového nebo důchodu) min. 60 měsíců po uzavření smlouvy a nejdříve v kalendářním roce, v jehož průběhu dosáhne pojištěný věku 60 let,
- od daně z příjmu ze závislé činnosti a funkčních požitků jsou osvobozeny částky pojistného, které hradí zaměstnavatel pojišťovně za zaměstnance až do výše 12 000 Kč ročně od téhož zaměstnavatele. [11]

I u penzijního připojištění existují daňové úlevy zaměstnance, pokud zaměstnavatel platí příspěvek na jeho penzijní připojištění.

Na tyto formy daňových úlev má zaměstnanec nárok za těchto podmínek:

- zaměstnavatel přispívá na zaměstnancovo penzijní připojištění,
- z příspěvku do výše 5% vyměřovacího základu není odváděna daň z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků,
- z příspěvku zaměstnavatele se neodvádí pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, výše příspěvku není omezena. [11]

V následující tabulce uvádím státní podporu zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění z pohledu zaměstnance (v Kč), opět při předpokládané **daňové sazbě 20%**. (Pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, placené zaměstnancem činí 8% z vyměřovacího základu a pojistné na veřejné zdravotní pojištění placené zaměstnancem činí 4,5% z vyměřovacího základu).

Tabulka č.12: Státní podpora zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění z pohledu zaměstnance (v Kč).

Roční příspěvek zaměstnavatele	Sociální a zdravotní pojištění	Důchodové pojištění			Penzijní připojištění		
		Daňová úleva	Celková státní podpora	Minimální vyměřovací základ	Daňová úleva	Celková státní podpora	Minimální vyměřovací základ
1200	150	240	390	není stanoven	240	390	24000
2400	300	480	780	není stanoven	480	780	48000
3600	450	720	1170	není stanoven	720	1170	72000
4800	600	960	1560	není stanoven	960	1560	96000
6000	750	1200	1950	není stanoven	1200	1950	120000
9000	1125	1800	2925	není stanoven	1800	2925	180000
12000	1500	2400	3900	není stanoven	2400	3900	240000
15000	1875	2400	4275	není stanoven			300000
18000	2250	2400	4650	není stanoven			360000
21000	2625	2400	5025	není stanoven			420000
24000	3000	2400	5400	není stanoven			480000

Zdroj: Vlastní výpočet

Jak lze vidět z tabulky, pro zaměstnance je tedy velmi výhodné, když mu zaměstnavatel přispívá na důchodové nebo penzijní připojištění, z jeho příspěvků tedy neodvádí pojistné na sociální a zdravotní pojištění a maximálních daňových úlev dosáhne, když mu zaměstnavatel přispívá 12 000 Kč ročně.

c) Státní podpora zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění zaměstnance z pohledu zaměstnavatele.

V rámci důchodového pojištění si zaměstnavatel může zaplacené příspěvky na důchodové pojištění zaměstnanců započíst do výdajů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů, a to až do výše 8 000 Kč ročně. Z těchto příspěvků zaměstnavatel neodvádí pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, ani pojistné na veřejné zdravotní pojištění. [11]

V rámci penzijního připojištění si zaměstnavatel zaplacené příspěvky na penzijní připojištění zaměstnanců může započíst do výše 3% vyměřovacího základu za zdaňovací období do výdajů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Z těchto příspěvků zaměstnavatel neodvádí pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, ani pojistné na veřejné zdravotní pojištění. [11]

V následující tabulce uvádím státní podporu zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění zaměstnance z pohledu zaměstnavatele jako právnické osoby. (Daň z příjmu právnických osob je v současné době 24%, pojistné sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti placené zaměstnavatelem činí 26% z vyměřovacího základu a pojistné na veřejné zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem činí 9% z vyměřovacího základu).

Tabulka č.13: Státní podporu zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění zaměstnance z pohledu zaměstnavatele jako právnické osoby (v Kč).

Roční příspěvek zaměstnavatele	Sociální a zdravotní pojištění	Důchodové pojištění			Penzijní připojištění		
		Daňová úleva	Celková státní podpora	Minimální vyměřovací základ	Daňová úleva	Celková státní podpora	Minimální vyměřovací základ
1200	420	288	708	není stanoven	288	708	40000
2400	840	576	1416	není stanoven	576	1416	80000
3600	1260	864	2124	není stanoven	864	2124	120000
4800	1680	1152	2832	není stanoven	1152	2832	160000
6000	2100	1440	3540	není stanoven	1440	3540	200000
9000	3150	1920	5070	není stanoven	2160	5310	300000
12000	4200	1920	6120	není stanoven	2880	7080	400000
15000	5250	1920	7170	není stanoven	3600	8850	500000
18000	6300	1920	8220	není stanoven	4320	10620	600000
21000	7350	1920	9270	není stanoven	5040	12390	700000
24000	8400	1920	10320	není stanoven	5760	14160	800000

Zdroj: Vlastní výpočet

Dle mého názoru by tato forma daňových úlev zaměstnavatelů měla být stimulem k jejich zamyšlení nad možnou formou ohodnocení svých zaměstnanců, ať už pomocí příspěvku na jejich důchodové pojištění či penzijní připojištění.

Na konec této kapitoly ještě uvádím porovnání situace, kdy zaměstnavatel přispívá zaměstnanci na penzijní připojištění s případem, kdy mu o stejnou částku navýší mzdu. Z následujícího příkladu vyplývá, že je výhodnější nejen pro zaměstnavatele, ale i pro zaměstnance, když zaměstnavatel přispívá zaměstnancům na penzijní připojištění, než aby jim o tutéž částku mzdu zvyšoval.

d) Efekt zvýšení mzdy a úspora daňově uznatelných nákladů prostřednictvím příspěvku zaměstnavatele na penzijní připojištění zaměstnance

Hrubá měsíční mzda zaměstnance, tedy vyměřovací základ zaměstnance pro pojistné na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, činí 20 000 Kč. V prvním případě zaměstnavatel zvýší mzdu zaměstnanci prostřednictvím příspěvku na PP ve výši 3% zaměstnancovy hrubé mzdy (tj. o 600 Kč), aby to byl pro zaměstnavatele v celém rozsahu daňově uznatelný náklad. V druhém případě navýší zaměstnavatel mzdu zaměstnanci klasickým způsobem, tj. přímým zvýšením mzdy a to též o 3 %. Pro jednoduchost jsem zvolila, že zaměstnanec uplatňuje pouze nezdánitelnou část základu daně na poplatníka, v domácnosti s ním nežije žádná vyživovaná osoba a poplatník nepobírá ani plný, ani částečný invalidní důchod. Poplatník též není studentem. Výpočty jsou provedeny podle zákona o daních z příjmů platného v roce 2005.

Tabulka č. 14: Efekt příspěvku zaměstnavatele na penzijní připojištění zaměstnance

Řádek číslo	Popis položky	Způsob bonifikace		Rozdíl
		příspěvek na PP	zvýšení mzdy	
Efekt u zaměstnance				
1	Hrubá mzda (dále jen HM)	20.000 Kč	20.600 Kč	x
2	Příspěvek zaměstnavatele na PP	600 Kč	0 Kč	x
3	Příspěvek na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti (8 % z HM)	1.600 Kč	1.648 Kč	x
4	Zdravotní pojištění (4,5 % z HM)	900 Kč	927 Kč	x
5	Nezdánitelná část základu daně na poplatníka	3.170 Kč	3.170 Kč	x
6	Základ daně (1.ř. - 3.ř. - 4.ř. - 5.ř.)	14.330 Kč	14.855 Kč	x
7	Daň ze mzdy	2.425 Kč	2.525 Kč	x
8	Čistá měsíční mzda (1.ř. + 2.ř. - 3.ř. - 4.ř. - 7.ř.)	15.675 Kč	15.500 Kč	175Kč
9	Čistá roční mzda (12 * 8.ř.)	188.100 Kč	186.000 Kč	2.100 Kč
Efekt u zaměstnavatele				
10	Odvod příspěvku zaměstnavatele na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti (26 % z HM)	5.200 Kč	5.356 Kč	x
11	Zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem (9 % z HM)	1.800 Kč	1.854 Kč	x
12	Měsíční odvody zaměstnavatele celkem (10.ř. + 11.ř.)	7.000 Kč	7.210 Kč	210 Kč
13	Roční odvody zaměstnavatele celkem (12 * 12.ř.)	84.000 Kč	86.520 Kč	2.520 Kč
14	Měsíční daňově uznatelné výdaje zaměstnavatele (1.ř. + 2.ř. + 10.ř. + 11.ř.)	27.600 Kč	27.810 Kč	210 Kč
15	Roční daňově uznatelné výdaje zaměstnavatele (12 * 14.ř.)	331.200 Kč	333.720 Kč	2.520 Kč

Zdroj: Vlastní výpočet

Na první pohled je vidět, že v případě příspěvku zaměstnavatele na penzijní připojištění namísto přímého navýšení mzdy zaměstnanec ušetří měsíčně 175 Kč a jeho čistý roční příjem je tak o 2100 Kč vyšší. Avšak zaměstnanec může v principu navýšení mzdy prostřednictvím příspěvku zaměstnavatele na PP spatřovat i nevýhody, neboť s příspěvkem zaměstnavatele na PP nemůže v okamžiku výplaty mzdy disponovat. Nevýhodou může také být, že na příspěvek placený zaměstnavatelem se neposkytuje státní příspěvek.

Významný rozdíl lze vidět i u měsíčních a ročních nákladů zaměstnavatele. Při poskytování příspěvků na PP zaměstnancům jsou samozřejmě náklady zaměstnavatele nižší, neboť, jak již bylo řečeno, zaměstnavatel neodvádí z příspěvků pojistné na sociální a zdravotní pojištění.

6. Srovnání konkrétních produktů

Pro srovnání konkrétních produktů jsem zvolila penzijní připojištění se státním příspěvkem poskytované Penzijním fondem České spořitelny, a.s., a důchodové pojištění u Kooperativy, pojišťovny, a.s. Tyto dva produkty jsem si záměrně vybrala proto, že Kooperativa spolupracuje s PF České spořitelny. V první části jsem se nejdříve zaměřila na oblast výše doživotní penze, v další části jsou tyto dva produkty porovnány komplexněji v tabulce.

6.1 Penzijní připojištění se státním příspěvkem poskytované Penzijním fondem České spořitelny, a.s.

Tento produkt se řídí zákonem č.42/1994 Sb. v platném znění, penzijním plánem č.4 a statutem PF České spořitelny, a.s.

V následující tabulce č.15 jsou vysvětleny použité symboly:

Tabulka č. 15: Použité symboly

S	stav účtu účastníka na příslušnou penzi ke dni výpočtu, tj. částka, ze které se počítá výše penze
$a_{x+u}^{(12)}$	počáteční hodnota předlhůtního doživotního důchodu vypláceného 12krát ročně ve výši 1/12 od věku $x+u$
N_x , D_x	komutační čísla, použitá z úmrtnostních tabulek za rok 2004 vydaných ČSÚ
i	technická úroková míra použitá pro výpočet prvního výměru penze (je vyhlášována představenstvem společnosti)
e_{60}^0	střední délka života

Zdroj: Vlastní zpracování, Penzijní plán č.4 Penzijního fondu České spořitelny, a.s. [15]

Pro srovnání v oblasti výše penze jsem zvolila následující modelový příklad.

30-ti letý muž sjedná penzijní připojištění s měsíčním příspěvkem 500 Kč. Roční zhodnocení 2,4% p.a. v době spoření i v době výplaty penze. Ve věku 60 let žádá o starobní penzi. Kolik bude činit jeho doživotní starobní penze?

Výpočet penze:

Příspěvky účastníka a jejich zhodnocení

$$K_n = m * x * \left[1 + \frac{(m-1)}{2m} * i \right] * \frac{(1+i)^n - 1}{i} = 12 * 500 * \left[1 + \left(\frac{11}{24} * 0,024 \right) \right] * \left[\frac{1,024^{30} - 1}{0,024} \right] =$$

$$= 262\,110,84 \text{ Kč}$$

Příspěvky od státu a jejich zhodnocení

$$K_n = m * x * \left[1 + \frac{(m-1)}{2m} * i \right] * \frac{(1+i)^n - 1}{i} = 12 * 150 * \left[1 + \left(\frac{11}{24} * 0,024 \right) \right] * \left[\frac{1,024^{30} - 1}{0,024} \right] =$$

$$= 78\,633,25 \text{ Kč}$$

Celkem naspořená částka (S) na individuálním účtu účastníka činí po zaokrouhlení **340 744 Kč**.

Výše měsíční doživotní penze:

$$\text{Měsíční doživotní penze} = \frac{1}{12} * \frac{S}{a_{\overline{x+u}|i}^{(12)}} = \frac{1}{12} * \frac{S}{a_{60}^{(12)}} = \frac{1}{12} * \frac{340744}{14,27} = 1989,86 \text{ Kč}$$

$$a_{60}^{(12)} = \frac{N_{60}}{D_{60}} = \frac{286652,2}{20087,41} = 14,27$$

Výše měsíční doživotní penze před zdaněním je **1989,86 Kč**.

Zdanění penze

S - příspěvky účastníka - státní příspěvky = 340744 – 180000 – 54000 = 106744 Kč.

Od součtu všech položek individuálního účtu účastníka se odečte výše příspěvků účastníka a výše státních příspěvků a dostaneme sumu celkového zhodnocení, která se vydělí zjištěnou střední délkou života (dle úmrtnostních tabulek ČSÚ) a dostaneme výši zdanění měsíční penze 75,86 Kč.

$$\frac{106744}{e_0^{60} * 12} = \frac{106744}{17,59 * 12} = 505,7$$

$$505,7 * 0,15 = 75,86 \text{ Kč}$$

1989,86– 75,86 =**1914 Kč**

Použila jsem 15% sazbu daně. Když jsem odečetla od vypočtené měsíční penze daň, dostala jsem penzi po zdanění ve výši **1914 Kč**.

Shrnutí modelového příkladu

Nejdříve je nutné stanovit výši prostředků, kterou účastník naspoří za 30 let. Naspořené prostředky se skládají z příspěvků účastníka a státních příspěvků, které jsou navíc jednou ročně zhodnoceny podle zadání příkladu 2,4%. Pro výpočet starobní penze jsem použila vzorec uvedený v penzijním plánu č.4 PF České spořitelny. Ještě bylo nutné vypočtenou měsíční penzi upravit 15% sazbou daně. Jestliže si tedy účastník spoří měsíčně od 30 let do 60 let 500 Kč (na to se vztahuje státní příspěvek ve výši 150 Kč měsíčně), v 60-ti letech činí výše jeho doživotní starobní penze po zdanění **1914 Kč**.

6.2 Důchodové pojištění – sazba 22 RG, nabízené Kooperativou, pojišťovnou, a.s.

Jedná se o důchodové pojištění za běžné pojistné, které zahrnuje výplatu důchodu po dobu života pojištěného, nejméně však po zvolenou garantovanou dobu (0, 5, 10, 15 nebo 25 let) a výhradu vrácení zaplaceného pojistného za pojištění doživotního důchodu v případě smrti pojištěného před počátkem výplaty důchodu. [16]

Pro srovnání s předchozím produktem penzijního připojištění jsem tedy zvolila garantovanou dobu výplaty důchodu 0 let, tzn. pojištění doživotního důchodu. Důchodové pojištění je, jak již bylo řečeno, dávkově definované, tzn. předem je známa výše důchodu, kterou bude pojištěný pobírat, a od této výše se teprve stanovuje pojistné. Pro srovnání s penzijním připojištěním jsem tedy stanovila měsíční doživotní důchod 1900 Kč a v následující tabulce jsem spočítala dle sazebníku důchodového pojištění Kooperativy měsíční pojistné pro různé vstupní věky a různé sjednané věky pro výplatu důchodu. Ještě nutno dodat, že ve všech případech se jedná o muže.

Tabulka č.16: Měsíční pojistné pro doživotní důchod 1900 Kč měsíčně, v Kč.

Vstupní věk	Věk sjednaný pro výplatu důchodu			
	50	55	60	65
20	988	703	513	380
25	1235	874	627	456
30	1634	1083	760	532
35	2299	1425	950	646
40	3648	2014	1235	817
45	7676	3192	1729	1064
50	x	6688	2736	1482

Zdroj: Vlastní zpracování, Sazebník důchodového pojištění, Kooperativa, pojišťovna, a.s.

Pro porovnání s předchozím příkladem penzijního připojištění můžeme z této tabulky vyčíst, že pokud by si stejný 30-ti letý muž sjednal důchodové pojištění s výplatou doživotního měsíčního důchodu od 60-ti let ve výši 1900 Kč, musel by měsíčně platit pojistné ve výši 760 Kč (oproti penzijnímu připojištění, kde by platil 500 Kč měsíčně). Je tedy jasné, že rozdíl ve výši pojistného (příspěvků) je značný. Z tohoto pohledu se tedy zdá být penzijní připojištění jednoznačně lepší variantou.

V další části této kapitoly jsou tyto dva konkrétní produkty porovnány komplexněji.

6.3 Obecné srovnání důchodového pojištění nabízeného Kooperativou, pojišťovnou, a.s. a penzijního připojištění nabízeného PF České spořitelny, a.s.

V následující tabulce č.17 jsou tyto dva produkty porovnány v různých oblastech.

Tabulka č. 17: Porovnání produktů v různých oblastech

Důchodové pojištění 22 RG	Oblast srovnávání	Penzijní připojištění u PF České spořitelny
Nejnižší 15 let	VSTUPNÍ VĚK	Nejnižší 18 let
Nejvyšší 63 let		Nejvyšší není stanoven
Nejnižší 50 let	VĚK PRO VÝPLATU DOŽIVOTNÍHO (STAROBNÍHO) DŮCHODU (PENZE)	Nejnižší 60 let
Nejvyšší 65 let		Nejvyšší není stanoven
Min. 2400 Kč ročně	VÝŠE DŮCHODU (PENZE)	Pokud měsíčně méně než 500 Kč, vyplácí se čtvrtletně
Max. není stanoven		
Min. lhůtní pojistné 300 Kč; snižovat nelze bez souhlasu pojišťovny	VÝŠE POJISTNÉHO (PŘÍSPĚVKU)	Min. 100 Kč měsíčně; lze snížit i bez souhlasu PF
Max. není stanoven		Max. není stanoven
2 roky	MINIMÁLNÍ DOBA PLACENÍ POJISTNÉHO (PŘÍSPĚVKU)	5 let
Ne, pouze bylo-li sjednáno pojištění doživotního důchodu se zahrnutím invalidního důchodu	ZPROŠTĚNÍ OD PLACENÍ POJISTNÉHO	Nelze sjednat
Ano, min.doba placení příspěvků 1 rok	ODBYTNÉ	Ano, min. doba placení příspěvků 12 měsíců
Ano, po zaplacení pojistného alespoň za 1 rok, redukováný roční důchod alespoň ve výši 600 Kč	REDUKCE	Ne
Ano, v závislosti na výsledcích hospodaření pojistitele	PODÍL NA VÝNOSECH HOSPODAŘENÍ	Ano, v závislosti na výsledcích hospodaření PF
Ano, možno	PŘEMĚNA DŮCHODU NA JEDNORÁZOVÉ PLNĚNÍ	Ano, možno
Ne - u pojištění doživotního důchodu	ZDRAVOTNÍ DOKUMENTACE	Ne
Úrazové pojištění	DOPLŇKOVÉ POJIŠTĚNÍ	Ne

Zdroj: Vlastní zpracování, Sazebník důchodového pojištění, Kooperativa, pojišťovna, a.s. a Penzijní plán č.4 Penzijního fondu České spořitelny, a.s.

6.4 Zhodnocení srovnání

Je tedy patrné, že rozdíly mezi těmito produkty existují a záleží tedy pouze na individuálním postoji klienta, na jeho přání a preferencích, který produkt bude považovat za výhodnější. Dle mého názoru je penzijní připojištění hlavně díky státnímu příspěvku a jeho zhodnocení výhodnějším produktem, hlavně v oblasti výše penze a tomu odpovídající výši příspěvku (pojistného). Oba tyto produkty jsou tedy vhodné k zabezpečení příjmu v postproduktivním věku. Je jasné, že tyto produkty nejsou jedinými finančními instrumenty k zabezpečení na stáří. Samozřejmě k tomuto účelu mohou být použity i další finanční produkty, jako např. investice do podílových fondů, akcií, nemovitostí atd.. Objevují se výpočty, které dokazují, že právě využití podílových fondů i bez státní podpory může být více ziskové než penzijní připojištění (problémem jsou vysoké náklady penzijních fondů). Avšak u důchodového pojištění a penzijního připojištění můžeme sledovat formy státní podpory, které mají být impulsem k investování volných peněžních prostředků právě do těchto produktů.

7. Závěr

V rámci této práce jsem se snažila porovnat důchodové pojištění a penzijní připojištění se státním příspěvkem. Oba tyto produkty by měli sloužit k zabezpečení životní úrovně v postproduktivním věku vyšší než té, která je zaručena výplatou důchodu ze státního důchodového pojištění.

Důchodové pojištění je charakterizováno jako pojištění pro případ dožití se sjednaného věku s postupnou výplatou pojistné částky. Vzhledem k tomu, že bývá často kombinováno s různými druhy připojištění, umožňuje sjednání zproštění placení pojistného v případě invalidity, popř. zaručuje vrácení zaplaceného pojistného v případě smrti pojištěného, poskytuje tedy vyšší zabezpečení jak v případě invalidity pojištěného, tak i pro pozůstalé.

Oproti tomu konstrukce penzijního připojištění je orientována především na tvorbu úspor a díky vyšší státní podpoře (státnímu příspěvku) tak dochází k vyšší akumulaci úspor. Tento produkt nenabízí žádnou možnost připojištění, ani zproštění od placení pojistného v případě invalidity. Penzijní připojištění tedy pravděpodobně sjedná ten, kdo nemá potřebu, nebo nechce zabezpečit pozůstalé v případě jeho smrti.

Oba tyto produkty jsou v mnoha oblastech velmi rozdílné a je tedy třeba velmi dobře si rozmyslet, které priority máme a podle toho se rozhodnout. Velmi významným rysem obou těchto produktů jsou daňové výhody, kterým se ve své práci podrobněji věnuji a které mají být stimulem ze strany státu k vložení prostředků do těchto produktů. Daňové výhody by měli být i stimulem pro zaměstnavatele, aby svým zaměstnancům přispívali na důchodové pojištění či penzijní připojištění.

Ze srovnání konkrétních produktů v oblasti výše penze a tomu odpovídající výši pojistného (příspěvku) jasně vyplynula výhoda penzijního připojištění. Důvodem je samozřejmě státní příspěvek poskytovaný na penzijní připojištění a jeho zhodnocení. Z tohoto hlediska bych tedy považovala právě penzijní připojištění za vhodnější produkt co se týče spoření na stáří.

Při současném demografickém vývoji obyvatelstva je nutné si uvědomit, že aby slovo „důchodce“ nebylo synonymem pro „chudáka“, je nutné investovat prostředky do soukromého zabezpečení na stáří. Samozřejmě, že investování prostředků do těchto produktů, jak již bylo řečeno, není jedinou možností, jak si zabezpečit kvalitní životní úroveň v důchodovém věku. Existují i investice, které mohou zabezpečit vyšší výnos (např. podílové fondy). Z tohoto hlediska je tedy penzijní připojištění i důchodové pojištění velmi konzervativní investicí, avšak s jistou návratností.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Knižní publikace

- [1] DUCHÁČKOVÁ, E. Pojišťovnictví a pojištění. 1.vyd. Praha: VŠE, 2000.
ISBN 80-245-0023-x
- [2] VOSTATEK, J. Sociální a soukromé pojištění. 1.vyd. Praha: Codex Bohemia, 1996.
ISBN 80-85963-21-3
- [3] DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. 2.vyd. Praha: Ekopress, 2005.
ISBN 80-86119-92-0
- [4] ŠULC, J. Penzijní připojištění. 2.vyd. Praha: GRADA Publishing, 2004.
ISBN 80-247-0772-1
- [5] KOLEKTIV AUTORŮ ČAP. Životní pojištění. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, 2002
ISBN 80-247-0146-4

Časopisy

- [6] Finanční poradce. Č.3. Praha: Economia, 2005. ISSN 1214-410x

Zákony a vyhlášky

- [7] Zákon č.42/1994 Sb., o penzijní připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů
- [8] Zákon č.363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících předpisů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů
- [9] Zákon č.38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona
- [10] Zákon č.37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně některých souvisejících zákonů
- [11] Zákon č.586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- [12] Vyhláška č.303/2004 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví

Výroční zprávy

- [13] Výroční zpráva, pojišťovnictví. Praha: ČAP, 2004
- [14] Výroční zpráva, penzijní připojištění se státním příspěvkem. Praha: MFČR, 2004

Interní materiály

[15] Penzijní plán č.4 Penzijního fondu České spořitelny, a.s.

[16] Sazebník důchodového pojištění, Kooperativa, pojišťovna, a.s.

Internetové adresy

[17] Asociace penzijních fondů ČR [online] [cit 20.2.2006]. Dostupné z:

<<http://www.apfcr.cz/index.php?template=dokumenty.html>>

[18] Český statistický úřad [online] [cit 1.11.2005]. Dostupné z:

<[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_\(demografie\)_<!_lide_>](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_(demografie)_<!_lide_>)>

[19] Ministerstvo financí ČR [online] [cit 13.3.2006]. Dostupné z:

< http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/pp_vyr_zpravy.html>

Seznam tabulek a grafů

Tabulky:

Tabulka č.1: Seznam pojišťoven poskytujících důchodové pojištění v ČR

Tabulka č.2: Vývoj předepsaného pojistného celkem v životním pojištění a důchodovém pojištění v letech 2002 až 2004

Tabulka č.3: Vývoj penzijního připojištění v právním řádu České republiky

Tabulka č.4: Podíly penzijních fondů na trhu dle údajů ke konci roku 2005

Tabulka č.5: Rozložení účastníků penzijního připojištění dle pohlaví

Tabulka č.6: Seznam penzijních fondů, depozitářů a základního kapitálu

Tabulka č.7: Dávky poskytované z penzijního připojištění

Tabulka č.8: Státní příspěvek

Tabulka č.9: Sazba daně z příjmu při výplatě dávek z penzijního připojištění

Tabulka č.10: Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění v jednotlivých penzijních fondech

Tabulka č.11: Daňové výhody důchodového pojištění a penzijního připojištění z pohledu zaměstnance a OSVČ (v Kč)

Tabulka č.12: Státní podpora zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění z pohledu zaměstnance (v Kč)

Tabulka č.13: Státní podpora zaměstnavatelských příspěvků na důchodové pojištění a penzijní připojištění zaměstnance z pohledu zaměstnavatele jako právnické osoby (v Kč)

Tabulka č.14: Efekt příspěvku zaměstnavatele na penzijní připojištění zaměstnance

Tabulka č.15: Použité symboly

Tabulka č.16: Měsíční pojistné pro doživotní důchod 1900 Kč měsíčně, v Kč

Tabulka č.17: Porovnání produktů v různých oblastech

Grafy:

Graf č.1: Vývoj počtu účastníků penzijního připojištění

Graf č.2: Věková struktura penzijně připojištěných v roce 2004

Graf č.3: Složky jednotlivých dávek z penzijního připojištění

Graf č.4: Vývoj průměrného měsíčního příspěvku účastníka a státního příspěvku

Graf č.5: Skutečná skladba finančního umístění pojišťoven v roce 2004

Graf č.6: Skutečná skladba finančního umístění PF v roce 2004

Seznam příloh

Příloha č.1: Úmrtnostní tabulky, muži, 2004, Česká republika

Česká republika 2004

Muži

věk	qx	px	lx	dx	Lx	Tx	ex	Dx	Nx
0	0,004169	0,99583	100000	417	99616	7254655	72,55	100000	3452899
1	0,000313	0,99969	99583	31	99567	7155039	71,85	97249	3352899
2	0,000127	0,99987	99552	13	99546	7055471	70,87	94940,2	3255650
3	0,000193	0,99981	99539	19	99530	6955926	69,88	92702,9	3160710
4	0,000134	0,99987	99520	13	99513	6856396	68,89	90512,9	3068007
5	0,000165	0,99984	99507	16	99498	6756883	67,9	88380	2977494
6	0,000157	0,99984	99490	16	99482	6657384	66,91	86293,8	2889114
7	0,000158	0,99984	99475	16	99467	6557902	65,93	84258,6	2802820
8	0,000186	0,99981	99459	19	99450	6458435	64,94	82270,6	2718562
9	0,000173	0,99983	99440	17	99432	6358985	63,95	80327	2636291
10	0,000141	0,99986	99423	14	99416	6259553	62,96	78430,9	2555964
11	0,000167	0,99983	99409	17	99401	6160137	61,97	76581,9	2477533
12	0,000154	0,99985	99393	15	99385	6060736	60,98	74775	2400951
13	0,000162	0,99984	99377	16	99369	5961351	59,99	73010,7	2326176
14	0,000201	0,9998	99361	20	99351	5861981	59	71288	2253166
15	0,000267	0,99973	99341	27	99328	5762630	58,01	69603,2	2181878
16	0,000432	0,99957	99315	43	99293	5663302	57,02	67954,1	2112274
17	0,000621	0,99938	99272	62	99241	5564009	56,05	66332,7	2044320
18	0,000823	0,99918	99210	82	99169	5464768	55,08	64737,5	1977988
19	0,000955	0,99905	99128	95	99081	5365598	54,13	63168	1913250
20	0,001019	0,99898	99034	101	98983	5266517	53,18	61629	1850082
21	0,001017	0,99898	98933	101	98883	5167534	52,23	60123,2	1788453
22	0,000999	0,999	98832	99	98783	5068651	51,29	58654,1	1728330
23	0,000905	0,9991	98733	89	98689	4969868	50,34	57222	1669676
24	0,000978	0,99902	98644	96	98596	4871180	49,38	55830,5	1612454
25	0,000995	0,99901	98548	98	98499	4772584	48,43	54468,9	1556623
26	0,000994	0,99901	98450	98	98401	4674085	47,48	53139,4	1502154
27	0,00101	0,99899	98352	99	98302	4575684	46,52	51842,3	1449015
28	0,000969	0,99903	98252	95	98205	4477382	45,57	50575,8	1397172
29	0,000933	0,99907	98157	92	98111	4379178	44,61	49342,7	1346597
30	0,001018	0,99898	98066	100	98016	4281066	43,66	48141,5	1297254
31	0,001049	0,99895	97966	103	97914	4183051	42,7	46965,3	1249113
32	0,001077	0,99892	97863	105	97810	4085136	41,74	45816,3	1202147
33	0,001182	0,99882	97758	116	97700	3987326	40,79	44694,5	1156331
34	0,001289	0,99871	97642	126	97579	3889626	39,84	43595,1	1111637
35	0,001461	0,99854	97516	142	97445	3792047	38,89	42518,4	1068041
36	0,00163	0,99837	97374	159	97294	3694602	37,94	41461,5	1025523
37	0,001767	0,99823	97215	172	97129	3597307	37	40423,6	984061
38	0,00188	0,99812	97043	182	96952	3500178	36,07	39406,3	943638
39	0,002025	0,99798	96861	196	96763	3403226	35,14	38410,6	904232
40	0,002201	0,9978	96665	213	96558	3306463	34,21	37434,4	865821
41	0,002421	0,99758	96452	234	96335	3209905	33,28	36476,5	828387
42	0,002694	0,99731	96218	259	96089	3113570	32,36	35535,1	791910
43	0,002953	0,99705	95959	283	95818	3017481	31,45	34608,9	756375
44	0,003365	0,99664	95676	322	95515	2921663	30,54	33698,1	721766
45	0,003799	0,9962	95354	362	95173	2826148	29,64	32797,5	688068
46	0,004357	0,99564	94992	414	94785	2730976	28,75	31907,2	655271
47	0,004983	0,99502	94578	471	94342	2636191	27,87	31023,6	623363
48	0,005643	0,99436	94106	531	93841	2541849	27,01	30145,3	592340
49	0,00609	0,99391	93575	570	93290	2448008	26,16	29272,6	562194
50	0,006615	0,99339	93006	615	92698	2354717	25,32	28412,7	532922

51	0,007408	0,99259	92390	684	92048	2262019	24,48	27563	504509
52	0,008367	0,99163	91706	767	91322	2169971	23,66	26717,8	476946
53	0,009423	0,99058	90939	857	90510	2078649	22,86	25873,3	450228
54	0,010628	0,98937	90082	957	89603	1988139	22,07	25028,8	424355
55	0,011373	0,98863	89124	1014	88617	1898536	21,3	24182,3	399326
56	0,011899	0,9881	88111	1048	87586	1809918	20,54	23347,1	375144
57	0,013018	0,98698	87062	1133	86495	1722332	19,78	22528,4	351797
58	0,0143	0,9857	85929	1229	85314	1635836	19,04	21714,1	329268
59	0,015904	0,9841	84700	1347	84026	1550522	18,31	20901,9	307554
60	0,017727	0,98227	83353	1478	82614	1466496	17,59	20087,4	286652
61	0,019009	0,98099	81875	1556	81097	1383881	16,9	19268,8	266565
62	0,020133	0,97987	80319	1617	79511	1302784	16,22	18459,5	247296
63	0,021478	0,97852	78702	1690	77857	1223274	15,54	17664	228837
64	0,023142	0,97686	77012	1782	76121	1145417	14,87	16879,6	211173
65	0,025218	0,97478	75229	1897	74281	1069296	14,21	16102,3	194293
66	0,027981	0,97202	73332	2052	72306	995015	13,57	15328,4	178191
67	0,030598	0,9694	71280	2181	70190	922709	12,94	14550,3	162862
68	0,033467	0,96653	69099	2313	67943	852519	12,34	13774,5	148312
69	0,035764	0,96424	66787	2389	65593	784576	11,75	13001,5	134538
70	0,038349	0,96165	64398	2470	63163	718984	11,16	12242,6	121536
71	0,041453	0,95855	61929	2567	60645	655820	10,59	11497,3	109293
72	0,045618	0,95438	59362	2708	58008	595175	10,03	10762,5	97796
73	0,049697	0,9503	56654	2816	55246	537168	9,48	10030,8	87033,6
74	0,054167	0,94583	53838	2916	52380	481922	8,95	9308,77	77002,8
75	0,059497	0,9405	50922	3030	49407	429542	8,44	8598,22	67694
76	0,065241	0,93476	47892	3125	46330	380135	7,94	7897,08	59095,8
77	0,071539	0,92846	44768	3203	43166	333805	7,46	7208,93	51198,8
78	0,078619	0,92138	41565	3268	39931	290639	6,99	6536,29	43989,8
79	0,086081	0,91392	38297	3297	36649	250708	6,55	5881,23	37453,5
80	0,095361	0,90464	35000	3338	33332	214059	6,12	5248,94	31572,3
81	0,105151	0,89485	31663	3329	29998	180727	5,71	4637,2	26323,4
82	0,1169	0,8831	28333	3312	26677	150729	5,32	4052,25	21686,2
83	0,127671	0,87233	25021	3194	23424	124052	4,96	3494,69	17633,9
84	0,141143	0,85886	21827	3081	20286	100628	4,61	2977,13	14139,2
85	0,15247	0,84753	18746	2858	17317	80342	4,29	2496,96	11162,1
86	0,168873	0,83113	15888	2683	14546	63025	3,97	2066,68	8665,13
87	0,185407	0,81459	13205	2448	11981	48478	3,67	1677,42	6598,46
88	0,203419	0,79658	10757	2188	9663	36498	3,39	1334,43	4921,03
89	0,222996	0,777	8568	1911	7613	26835	3,13	1037,97	3586,61
90	0,244217	0,75578	6658	1626	5845	19222	2,89	787,676	2548,64
91	0,267151	0,73285	5032	1344	4360	13377	2,66	581,359	1760,96
92	0,291856	0,70814	3688	1076	3149	9018	2,45	416,097	1179,6
93	0,31837	0,68163	2611	831	2196	5868	2,25	287,681	763,507
94	0,346711	0,65329	1780	617	1471	3673	2,06	191,524	475,826
95	0,376866	0,62313	1163	438	944	2201	1,89	122,204	284,302
96	0,40879	0,59121	725	296	576	1257	1,74	74,3947	162,099
97	0,442398	0,5576	428	190	334	681	1,59	42,8892	87,7038
98	0,477555	0,52245	239	114	182	347	1,45	23,3885	44,8146
99	0,51408	0,48592	125	64	93	165	1,33	11,9458	21,4261
100	0,551733	0,44827	61	33	44	73	1,2	5,69291	9,48036
101	0,590213	0,40979	27	16	19	29	1,06	2,46075	3,78745
102	0,629165	0,37084	11	7	8	10	0,87	0,97903	1,3267
103	1	0	4	4	2	2	0,5	0,34767	0,34767